

קשב
מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל (ע"ר)

אפריל 1998

הרדיו הפיראטי בישראל - תקשורת אלטרנטיבית או סכנה לדמוקרטיה?

תוכן העניינים:

הקדמה: נושא המחקר ועקרונות הבדיקה.
מבוא: השידור הפיראטי בישראל.
שידור פיראטי - למה לא? - ההיבט החוקי.
"מלחמת קודש נגד הסיטרא אחרא" - החוק מכופף את ראשו.
מקרה המבחן של ערוץ 7.
ניתוח תוכני.
סיכום: מסקנות והמלצות.
נספחים:
נספח האזנה לערוץ 7 ולתחנות החרדיות.
כללי האתיקה של מועצת העיתונות ושל הרדיו האזורי.
תגובת הרשויות.
מסמכים + נתונים וטבלאות .

השידור הפיראטי - עבריינות בגיבוי פוליטי

הקדמה

מאז התחילה עמותת קשב את פעילותה היה המאבק בתופעת השידור הפיראטי אחד ממוקדי עבודתה. בשנת 1998 יצא דו"ח קשב הראשון "הרדיו הפיראטי בישראל - מערכת תקשורת אלטרנטיבית או סכנה לדמוקרטיה?" מאז לא פסק קשב להעלות על סדר היום הציבורי את הבעייתיות שבפעילות מוקדי השידור הללו, במיוחד אלה המזוהים עם מפלגות פוליטיות, המוגנים מאכיפת חוקי המדינה בגלל העוצמה הפוליטית של פטרוניהם. קשב שב והעלה בהזדמנויות רבות את ההיבטים החוקיים, המהותיים, והתוכניים הפסולים שבפעילותם ואת הפגיעה בסטנדרטים והנורמות הציבוריות ובעקרון השוויון בפני החוק בגלל אי אכיפה הולמת של החוק כלפיהם.

תדרי רדיו הם משאב ציבורי מוגבל שחלוקתו מחייבת מעורבות ציבורית. בעשור האחרון צמחו בישראל עשרות תחנות רדיו פיראטיות המשדרות לקהל של מאות אלפים, לצדן של תחנות הרדיו החוקיות. היקף התופעה, אופיה והשפעתה על שלטון החוק ועל הנורמות הציבוריות מחייבים להתייחס כלפיה בהתאם. אין מדובר עוד בתופעה שולית או בקוריוז אלא בתת תרבות מתפתחת

וגדלה המנוכרת לחלוטין לדמוקרטיה הישראלית ולשלטון החוק. הרשויות הממונות על אכיפת החוק בנושא: משרד התקשורת, הפרקליטות והמשטרה עושות אך מעט לאכיפתו. אכיפה סלקטיבית של החוק על תחנות הרדיו הפיראטיות משקפת נורמות פוליטיות, ציבוריות וחוקיות פסולות ומשחיתות.

תופעת הרדיו הפיראטי היא תופעה מסוכנת לדמוקרטיה הן מצד ההיבט הציבורי-חוקי-שלטוני והן מהצד התוכני. התחנות פועלות באופן איליגאלי בידען את היתרונות הנובעים ממצב זה: הן אינן כפופות לפיקוח ציבורי כלשהו או לכללים מקצועיים ואתיים כלשהם. הן בד"כ לא משלמות מסים ואגרות וגורמות שיבושים למערכות תקשורת ולתחנות רדיו חוקיות. פעילותן העבריינית מרחיבה את מעגל הפרת החוק כאשר תחנות הרדיו האזריות החוקיות מסרבות אף הן לשלם את האגרות המוטלות עליהן בטענה שאי אכיפת החוק על התחנות הפיראטיות המתחרות בהן עומדת בניגוד לכללי הזיכיון שאותו קיבלו מהרשות השניה לטלוויזיה ולרדיו.

אזלת ידן של רשויות האכיפה במדינה כלפי התחנות הפיראטיות מעודדת גישה סלחנית להפרות חוק אחרות ומהווה פגיעה חמורה בשלטון החוק. יש בה מסר: כפי שניתן להקים תקשורת אלטרנטיבית, ניתן להקים מערכת משפט אלטרנטיבית, מערכת משטרתית אלטרנטיבית, מערכת צבאית אלטרנטיבית, מערכת חינוך אלטרנטיבית וכיוצ"ב. המשך פעולתן של התחנות הללו משדר מסר של חסינות: החוק לא חל עלינו. מקור הסמכות הם הרבנים, ההלכה והפטרונים הפוליטיים. לא החוק. הגיבוי הפוליטי להפרת החוק המתמשכת מדאיג מאד כמגבש סטנדרט חדש ביחסי שלטון-אזרחים. החוק מכופף את הראש מפני הפיראטים. פוליטיקאים מגוננים ומסוככים על מפירי החוק בגלוי ואינם משלמים על כך שום מחיר פוליטי.

חופש הדיבור הוא מאבני היסוד של הדמוקרטיה ויש לשמור עליו מכל משמר. לצידו עומדים ערכים נוספים של הכלל, כגון, עצם קיומה של המדינה, אופיה הדמוקרטי, טוהר השיפוט בה ושלומו הציבורי ובטחונו וערכים של הפרט, כגון כבוד האדם, שמו הטוב, קניינו ופרטיותו. בנצלם לרעה את חופש הדיבור פוגעים השידורים הפיראטיים, לעתים קרובות, בערכים יסודיים של החברה הדמוקרטית ובערכים המגולמים במגילת העצמאות של מדינת ישראל, עקרונות החירות, הצדק, והשלום, שיוויון זכויות, חופש דת, מצפון, חינוך ותרבות, והכרה בערך האדם. ארגון קשב בודק את את תכני השידור הפיראטי לא מתוך כוונה לתמוך בהטלת הגבלות על חופש הביטוי במדינת ישראל, אלא בכוונה להצביע על מגמות אנטי-דמוקרטיות עקביות בשידור הפיראטי האידאולוגי.

תחנות הרדיו הימניות והחרדיות משדרות מסרים המלבים רוח של דה-לגיטימציה כלפי סקטורים שלמים בחברה הישראלית והתקפותיהם על מוסדות הדמוקרטיה ומערכות הממשל, עלולה להיות מסוכנת, בעיקר בקונטקסט של משבר חברתי מהסוג המאפיין כיום את החברה הישראלית. חלק מהטקסטים התוכניים מעוררים גם שאלות משפטיות, בתחומים של הסתה והמרדה, הוצאת לשון

הרע ובסעיפי חוק אחרים.

תכני השידור של התחנות הפיראטיות שנבדקו משקפים עולם סגור, שכפוף למערכת ערכים טוטליטרית ואבסולוטית המתבססת על מקור סמכות דתי ו/או לאומי. עולם זה פועל בקוהרנטיות ולפי הגיון פנימי שלם - אך להגיון זה ולערכי הדמוקרטיה יש מעט מן המשותף. עולם המושגים הפנימי הזה מאפשר לומר ולעשות דברים שאסורים ופסולים לפי הערכים הבסיסיים של כל חברה דמוקרטית. השימוש במושגים ובטיעונים דמוקרטיים בתחנות רדיו אלה הוא רק במקרים, שהדבר תורם לחיזוק הלגיטימציה של השידור הפיראטי.

נושא המחקר ועקרונות הבדיקה:

עד היום לא נבחנה תופעת שידורי הרדיו הבלתי חוקיים (הפיראטים) בישראל כאתגר וכאיום על הדמוקרטיה. הקמתה של תקשורת רדיו אידיאולוגית, אלטרנטיבית, העומדת מחוץ לחוק ופועלת ללא פיקוח ציבורי, נבחנת בתחקיר זה הן מצד ההיבט החוקי-שלטוני והן מהצד התוכני. התחקיר בודק את השידור הפירטי כתופעה מסוכנת לדמוקרטיה משני היבטים עיקריים: האחד - התמיכה הגלויה ו/או העקיפה של המערכת הפוליטית ואזלת היד של רשויות אכיפת החוק מול התופעה המתמשכת של הפרת חוק וזלזול בו המתגלמת בפעילותן של התחנות הפיראטיות. השני - מגמות אנטי-דמוקרטיות במסרים התוכניים המשודרים בערוצים פיראטים.

עם פתיחת המכרזים לתחנות הרדיו האזרחיות של "הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה", בשנת 1995, נקבע כי גם בעלי ומפעילי תחנות רדיו פיראטיות יוכלו לגשת למכרזי הרדיו האזרחי, אם יסגרו את התחנה הפיראטית שבבעלותם ערב יציאת המכרזים. למרות האפשרויות לפעול באורח לגאלי לא רק שלא נסגרו תחנות פיראטיות, אלא נפתחו מאז עוד עשרות תחנות פיראטיות חדשות. הסיבה לכך פשוטה. בעלי תחנות רדיו פיראטיות מעדיפים לפעול מחוץ לחוק, באופן אילגאלי בידועם את היתרונות הנובעים ממצב זה (אחת מהגדרות איליגאליזם היא "אוריינטציה שאיננה רואה בכיבוד החוק ובכיבוד רעיון משטר החוק ערך בסיסי, אלא צורך התנהגות מסוימת שניתן, או לא ניתן, להתנהג לפיה על פי שיקולים של כדאיות". ר' שפרינצק אהוד, "איש הישר בעיניו - איליגאליזם בחברה הישראלית", ספרית פועלים, 1986, תל-אביב, ע' 22. ר' עוד: טלי בן-אבי, "איליגאליזם בחברה הישראלית: שחיתות אלימות ועקיפת החוק בנושא תחנות הרדיו הפיראטיות", עבודה סמינריונית במחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית). כניסה למעגל הזכיינים פרושה עבור בעלי תחנות הרדיו הפיראטיות קבלת סייגי החוק, כפיפות לפיקוח ולכללי אתיקה מחייבים וחובת תשלום אגרות ומסים שיקטינו את רווחיהן. לכך, בעלי התחנות הפיראטיות לא מוכנים.

תחקיר זה מתמקד בתחנות הרדיו הפיראטיות, האידיאולוגיות, המהוות, מעין "תקשורת פנים קהילתית", אלטרנטיבית לתקשורת הרגילה. תחנות הרדיו האידיאולוגיות משדרות, בד"כ, לסקטורים

מוגדרים מבחינה אידיאולוגית, דתית או אתנית. לפחות ארבע תחנות פיראטיות שהחלו לשדר בתכונת מקומית או אזורית משדרות כבר כיום לכל רחבי הארץ.

אפשר לראות את תופעת ריבוי הערוצים כחלק ממגמת הדה-צנטרליזציה של התקשורת בישראל, תוצר נוסף לעיתונות המקומית, הטלוויזיה בכבלים ותחנות הרדיו האזוריות. מחייבי פלורליזם בלתי מוגבל בתקשורת, שאינו כפוף לחוק או פיקוח משמיעים נימוקים שונים להצדקת עמדתם. ערוץ 7, לדוגמא, קורא לאמץ מדיניות של "שמיים פתוחים" בטיעון שכך דווקא מתחזקת הדמוקרטיה הישראלית: "יש להרשות פלורליזם אמיתי בתדרי השידור. תנו לנו לפתוח כמה מיקרופונים שרק ניתן" (ה.ש. ברוך גולדמן, ערוץ 7, הודעה לעיתונות מיום 21.1.98). אנשי ערוץ 7 דורשים כי המצב בפועל, בו הוא משדר במתכונת ארצית, ללא הגבלה, ללא פיקוח וללא ביקורת ציבורית יימשך ללא הפרעה.

גם טענות על אי-אובייקטיביות, כביכול, של כלי התקשורת הרגילים בישראל והדבקת התווית "תקשורת עוינת" או "תשקורת", המשמשים כבר כמה שנים חלק בלתי נפרד מהשיח הציבורי בישראל, מסייעות לתהליך הלגיטימציה של התופעה הבלתי ליגאלית של השידור הפיראטי.

ממצאי התחקיר מעלים תמונה עגומה מן ההיבט החוקי ומן ההיבט התוכני שבתופעת הרדיו הפיראטי, אזלת ידן של הרשויות מול ההפרה הבוטה והמתמשכת של החוק מציגה התמוטטות מוחלטת של סדרי שלטון תקינים. מן ההיבט התוכני מעלים הממצאים כי שידורי התחנות שנבדקו בתחקיר כוללים מינון גבוה של תכנים אנטי דמוקרטיים, גזעניים, טעוני שנאה לאחר ולעתים אף כאלה המטיפים לאלימות, באופן ישיר או כמשתמע.

התחקיר התמקד בחמש תחנות בלתי חוקיות המשדרות בעברית: "ערוץ 7", "קול האמת", "קול הנשמה", "רדיו 10" ו"שובה ישראל" (תחנות פיראטיות משדרות גם בערבית, אנגלית, רוסית וצרפתית, אך השידורים בשפות זרות לא נבדקו בתחקיר זה).

התחנות שנבחרו לצורך התחקיר הן בעלות אופי אידאולוגי וזיהוי פוליטי ומכאן נובע ..

ממצאי ההאזנה לתחנות אלה נאספו במשך שישה שבועות בחודשים דצמבר 1997 - ינואר 1998. בתקופת זמן זו הקליט **קשב** את כל תכניות המלל והפינות המשודרות של ערוץ 7 ואת שידורי הערב, בשעות 21:00 - 24:00, של התחנות החרדיות המוזכרות לעיל.

בתחקיר נבדק השימוש במסרים אנטי-דמוקרטיים הכוללים התקפות על מוסדות חיוניים של הדמוקרטיה, כמו מערכת המשפט, מערכת הביטחון והתקשורת. התחקיר בדק האם אמנם מתיישבים התכנים המשודרים "בתקשורת האלטרנטיבית", האידיאולוגית, עם הערכים הדמוקרטיים הבסיסיים של מדינת ישראל? האם הם כוללים עידוד מפורש או משתמע לאלימות. האם יש בהם מסרים גזעניים והתקפות על הערכים המגולמים במגילת העצמאות?

כל הממצאים התוכניים המופיעים בתחקיר הם ציטוטים של אנשי התחנות הפיראטיות או בעלי פינות קבועות בהן. התחקיר לא בדק הצהרות של מאזינים, שדבריהם הושמעו בשידור, הצהרות שאין לתחנות עצמן אחריות ישירה לתוכן. הציטוטים מתוך השידורים מובאים כלשונם, למעט קיצורים הכרחיים שלא משנים את רוח הדברים ומשמעותם.

מבוא - השידור הפירטי בישראל:

בינואר 1998 פעלו בישראל לפחות 115 תחנות רדיו בלתי חוקיות, כחצין (55 תחנות) מסחריות, 20 תחנות משדרות בשפה הערבית, ושאר 40 התחנות הן חרדיות, מרביתן מזוהות עם תנועת ש"ס (ה.ב. לפי נתוני הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו). כמעט כל תחנות הרדיו הפיראטיות החלו לשדר במתכונת מקומית (למעט "קול השלום" ו"ערוץ 7"), אך עם הזמן הרחיב חלקן את הפעילות להיקף אזורי ואף ארצי. תחנה פיראטית אחת ("קול הנשמה") אף משדרת לחו"ל בגלים קצרים. באזור ירושלים בלבד פועלות 31 תחנות פיראטיות, מתוכן שש מסחריות והשאר חרדיות, הקשורות לש"ס (ה.ש. יצחק אלון, מנהל רדיו ירושלים, בשיחה עם קשב, 4.2.98).

"קול השלום": התפתחות תופעת השידור הפירטי בישראל התאפשרה, במידה רבה, מפעילותה הבלתי מופרעת של תחנת הרדיו הפיראטית הגדולה, הראשונה, "קול השלום" של אייבי נתן. קול השלום שידרה בין השנים 1975 ל- 1992 מאוניה שעגנה במימי הים התיכון מול חופי ישראל ומאוחר יותר מאולפן על החוף ששידר אל הספינה, ששימשה כתחנת ממסר (ידוע על תחנה אחת שקדמה לה, שפעלה באמצע שנות ה-50 בחיפה). התחנה אימצה דפוס שרווח באירופה בשנות השישים, כאשר עשרות תחנות רדיו פיראטיות שידרו מספינות ששייטו במים בינלאומיים, מחוץ למים הטריטוריאליים של המדינות, שאליהן כונו השידורים. התופעה חוסלה לאחר שמדינות אירופה חוקקו חקיקה מתואמת זזה שאסרה על שידורים מהים (ה.ש. ר' מחקרו של יחיאל לימור "הגלים הסוערים של הרדיו הפירטי בישראל",...). התחנה הירבתה לשדר מוסיקה ופרסומות, דו שיח יהודי-ערבי ומבצעים הומניטריים, כמו איסוף מזון ותרופות לנפגעי הקרבות בלבנון. אייבי נתן טען שכל הכנסות הספינה נתרמו למטרות הומניטריות: לנפגעי הרעש בגווסטמאלה, לבתי חולים, לילדים במצוקה וכו' (ה.ש. אבירמה גולן, "לא רק הדגים מאזינים", "הארץ", 26.1.93).

ערוץ 7: ר' מקרה המבחן של ערוץ

הערוצים החרדיים: האזנה לרדיו היא תופעה חדשה בחברה החרדית. בעבר גרסו כל הזרמים של העולם החרדי שיש להימנע מאחזקת מכשירי רדיו והאזנה להם וראו בהם מכשירים משחיתים וטמאים, שאסור להחזיקם, כמו הטלוויזיה. הרב שך כתב: "היזהרו מלהכניס בבית מכשירי הרדיו והטרנזיסטור, כי הם מפטמים את השומע אך ורק בדברי ליצנות וניבול פה, שמרעיל את נפש האדם ובפרט את נשמות הילדים שמושך אותם. וכשמתרגלים לשמוע את זה הם לא יכולים להתמסר ללימודים, ועל ידי זה מתדרדרים, והלוא כל ילדי הרחוב הגיעו לשפל המצב כך בשביל שלא מתמסרים ללימודים ורצים אחרי דברים כאלה" (ר' אלון הדר, "קול מהשמיים", "כל העיר" 18.8.95).

במלחמת המפרץ, בשנת 1991, התירו הרבנים, לראשונה האזנה לרדיו מסיבות של פיקוח נפש. לאחר המלחמה הורו אותם רבנים על סילוק מכשירי הרדיו ואף התקיימו טקסי שריפה פומביים של מכשירי רדיו-טרנזיסטור. עם זאת, בש"ס הבינו את הכוח העצום של הרדיו בהעברת המסרים של ש"ס ובעידוד תנועת החזרה בתשובה. למעשה, ממשיכים הזרמים החרדיים האשכנזיים לשלול האזנה לרדיו, כך שמרבית התחנות החרדיות מזוהות עם ש"ס. התחנות החרדיות מתבססות על תרומות וכמעט ואין בהן פרסום מסחרי. כל התחנות החרדיות מטיפות לחזרה בתשובה, מבקרות את אורח החיים החילוני, ומלגלות עליו. לעתים קרובות, מתקיפות התחנות את מערכות הדמוקרטיה החיוניות, כמו, בית המשפט העליון, התקשורת, הכנסת ומערכת החינוך, את הערכים הדמוקרטיים ואת הערכים המגולמים במגילת העצמאות.

"רדיו 2,000": תחנת הרדיו החרדית הראשונה, שהתחילה לשדר באזור ת"א בראשית שנת 1995. מייסד התחנה הוא יהודה רונן, חוזר בתשובה, שמאחוריו עומד ארגון להחזרה בתשובה הנקרא: "תגלית". כנסי החזרה בתשובה שמנהל הארגון מועברים בערוץ בשידור חי ובנוסף לכך מקדיש הרדיו פינות לרבנים ולמחזירים בתשובה כמו, הרבנית קוק. בראשית חודש פברואר, שידורי התחנה כמעט וגרמו לתאונה אווירית כאשר גרמו לשיטוק הקשר בין נמל התעופה בן גוריון למטוסים שהתקרבו לנחיתה (ה.ש. אריה אגוזי, "ידיעות אחרונות", 10.2.98).

קול הנשמה: התחנה החרדית הראשונה שהוקמה בירושלים משדרת כיום במתכונת ארצית ובגלים קצרים לחו"ל. ערוץ חרדי זה מזוהה עם ש"ס ומתאפיין בשידורים בעלי מסרים קיצוניים ואלימים במיוחד. התחנה הוקמה ע"י יהודה רונן, חוזר בתשובה משיבת אור שמח וממנהלי ארגון החזרה בתשובה תגלית. תחילה מוקמו התחנה והמשדר של הערוץ בשכונת רמות בירושלים ואח"כ הועתקו לשכונת גבעת שאול ומשם לבנין כלל במרכז העיר. המשטרה ומשרד התקשורת פשטו על דירות המסתור מהן פעלה התחנה כבר שבע פעמים והחרימו את המשדרים, אך בכל פעם שב הערוץ לשדר בתוך ימים אחדים. בשנת 1995 הודיעו אנשי קול הנשמה על רכישת ספינת שידורים בהולנד, ועל כוונתם להתחיל בשידורים מלב ים (ה.ש. אלון הדר, "קול מהשמיים", "כל העיר", 18.8.95). בגלל תקלות שונות לא שידר קול הנשמה מן הים מעולם. בינואר 1998 פנו אנשי התחנה לד"ר אחמד טיבי, יועצו של יאסר ערפאת, וביקשו אישור להציב את משדרי התחנה בשטח הרשות הפלסטינית על מנת לעקוף את הפיקוח של רשויות אכיפת החוק הישראליות. ד"ר טיבי, אמר לקשב, כי מסר לפונים לפנות במכתב בקשה, אך בכל מקרה, הדגיש באוזניהם כי הרשות הפלסטינית איננה מעוניינת לייבא עבריינות מישראל לשטחה. "איננו מוכנים לשמש כפח האשפה של ישראל", אמר טיבי (ה.ש. ד"ר אחמד טיבי בשיחה עם קשב, 8.2.98).

"קול האמת": התחנה החרדית השנייה שהוקמה בירושלים משדרת אף היא כיום במתכונת ארצית ממשרדים הממוקמים בשלושת הערים הגדולות. התחנה, שהחלה לפעול בחודש מאי 1995, נוהלה ע"י ועדה רוחנית בראשות הרב עובדיה יוסף. בעקבות סכסוכים פנימיים והאשמות הדדיות על מעילה בכספים בין בעלי התחנה אברהם ירון ושמואל אבוטבול? התפצלה התחנה לשתיים. "קול האמת" ממשיך לפעול מבניין עייני ברחוב אגריפס 111, בירושלים, בסמוך לשוק מחנה יהודה ותחנת "כל האמת" שמנוהלת ע"י אבוטבול? משדרת מאזור התחנה המרכזית בירושלים. בין שדרני התחנה ניתן למצוא את טירן פולק, פעיל כ"ך מרכזי בתנועת כ"ך שהוצאה מחות לחוק ואת אריה אורנג' מאנשי תנועת אי"ל לשעבר, ומהחבורה עליה נמנו גם יגאל עמיר ואבישי רביב, שאירגנה את שבתות יריחו.

התחנה משדרת בעיקר שיעורי תורה, מידע על אירועים ציבוריים מטעם ש"ס ותנועת "אל המעיין" ואנשיה עוסקים אף בחלוקת מזון לנזקקים. "קול האמת" ו"כל האמת" משדרות את שיעורי התורה של הרב עובדיה יוסף במוצאי שבתות. בשיחה עם "קשב" סיפר מנהל התחנה אברהם ירון: **להשלים ...**

רדיו 10: נוסד ע"י ישיבת "אור החיים", בראשות הרב דוד אלבז, הנחשב אחד מגדולי המחזירים בתשובה. הערוץ מעביר שיעורי תורה של רבנים ומחזירים בתשובה כמו: אורי זוהר ואמנון יצחק. גם תחנה זאת משדרת את שיעורי התורה של הרב עובדיה יוסף במוצאי שבתות.

שובה ישראל: נוסדה ע"י אברהם שילה, חוזר בתשובה. התחנה משדרת בשעות היום לנשים ע"י שדרניות נשים ובשעות הערב והלילה לגברים ע"י שדרנים גברים. גם תחנה זאת מטיפה לחזרה בתשובה ומשמיעה מקלטות הרב אמנון יצחק ומדרשותיו של הרב עובדיה יוסף.

שידור פיראטי - למה לא? - ההיבט החוקי:

בפעילותן מפרות תחנות השידור הפירטי בישראל בגלוי לפחות שלושה חוקים:

1. פקודת הטלגרף האלחוטי הקובעת כי "לא יקים אדם ולא יקיים תחנת טלגרף אלחוטי... בכל מקום בישראל או בכלי שיט או בכלי טיס הרשומים בישראל, אלא לפי רשיון מאת הממשלה" (עונש מרבי: מאסר שנה או קנס של 67 אלף ש"ח). (פקודת הטלגרף האלחוטי [נוסח חדש] התשל"ב -1972, סעיף 5א').

2. חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו הקובע כי "לא יקים אדם, לא יפעיל תחנת שידור, ולא יקיים שידורים אלא אם כן קיבל לכך זיכיון מאת המועצה (מועצת הרשות השנייה)" (עונש מרבי 3 שנות מאסר או קנס של 2.28 מיליון ש"ח). (חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו התש"ן (1990). סעיף 23א').

3. חוק בזק (1982) הקובע כי "לא יבצע אדם פעולות בזק ולא ייתן שירותי בזק אלא אם כן קיבל מאת השר רשיון לכך" (עונש מרבי: 3 שנות מאסר או קנס של 63,000 ש"ח). "שירותי בזק" לפי החוק משמעותם: "שידור, העברה או קליטה של סימנים, אותות כתב, צורות חזותיות, קולות או מידע, באמצעות תיל, אלחוט, מערכת אופטית או מערכות אלקטרו מגנטיות אחרות" (**חוק הבזק התשמ"ב, 1982**).

אזלת ידן של רשויות האכיפה במדינה כלפי התחנות הפיראטיות מעודדת גישה סלחנית להפרות חוק אחרות. יש בה מסר: כפי שניתן להקים תקשורת אלטרנטיבית, ניתן יהיה, אולי, להקים מערכת משפט אלטרנטיבית, מערכת משטרתית אלטרנטיבית, מערכת צבאית אלטרנטיבית וכו'. המשך פעולתן של התחנות הללו משדר מסר של חסינות: החוק לא חל עלינו. מקור הסמכות הם הרבנים, ההלכה והפטרונים הפוליטיים. לא החוק. הגיבוי הפוליטי להפרת החוק המתמשכת מדאיג מאד כמגבש סטנדרט חדש ביחסי שלטון-אזרחים. החוק מכופף את הראש מפני הפיראטים. פוליטיקאים מגוננים ומסוככים על מפירי החוק בגלוי ואינם משלמים על כך שום מחיר פוליטי.

התקשורת האלקטרונית משתייכת אל התחומים שבאינטרס הציבורי לשמור ולפקח עליהם. תדרי שידור לרדיו וטלוויזיה - "טווח הספקטרום" - הם מוצרי סגולה המצויים בכמות מוגבלת, מצב המחייב קביעת מנגנון שיכריע כיצד ולמי יימסרו זיכיונות לשידורים. בגלל הביקוש הרב לתדרים, שגדול תמיד מן ההיצע, ועל מנת למנוע אנדרלמוסיה בשידורים ושיבושים הדדיים נהוג בעולם המערבי לראות בתדרי שידור משאב ציבורי מוגבל, רכוש המדינה. בתגובה לעתירה לבג"צ טענה הרשות השניה לרדיו ולטלוויזיה כי "הוראות החוק הנוגעות לחלוקת התדרים נועדו לדאוג לרווחת הציבור במצב שבו צריך לחלק משאב מוגבל בין מעוניינים רבים, תוך שאיפה למטרה, כי הציבור יינה מהניצול הטוב ביותר האפשרי של אותו משאב" (ה.ש. בג"צ 2946/95, רון גואטה נ' מועצת הרשות השנייה. **העתירה הוסרה לפני שנדונה**). בהחלטה עקרונית של בג"צ בעתירה אחרת נקבע כי "גם גלי האתר הם רכוש הציבור ולא רכוש פרט זה או אחר" (ה.ש. בג"צ 1/81 - שירן ואח' נגד רשות השידור). תחנות הרדיו הפיראטיות עושות לפיכך, שימוש לא חוקי במשאב ציבורי, ברכוש המדינה. תחרות בתקשורת האלקטרונית איננה סותרת הנהגת כללי משחק מחייבים שימנעו תוהו ובוהו.

לגיבוי הפוליטי שמקבלות התחנות הפיראטיות חומרה יתרה בהיותם של השידורים מסוכנים לציבור וגורמים שיבושים במערכות החיים השונות. בדו"ח השנתי ה 44 של מבקר המדינה נכתב כי "תחנות השידור הפיראטיות משתמשות שימוש לא מבוקר בתדרים שנועדו לצרכים אחרים והדבר גורם לשיבושים במערכות אזרחיות ומסכן את בטחון המדינה. לדוגמה, כתוצאה משידורים של אחת המערכות הפיראטיות נוצר שיבוש במערכת ניהול אספקת המים בחיפה. בבאר שבע קלטו מנויים של מערכת בלתי חוקית תשדורת של חיל האוויר... השידורים הפיראטיים עוברים על כל ההגבלות בחוק.

מתבקשת כאן המסקנה שעל המשרד להגביר את פעילותו נגד המערכות הבלתי חוקיות" (ה.ש. דו"ח מבקר המדינה מס' 44, עמ' 740-739).

השידור הפירטי מהווה סכנה משמעותית לבטיחות הטיסות לישראל וממנה. פעמים רבות שיבשו שידורי התחנה את הקשר עם מטוסים שהתקרבו לנחיתה בישראל ופקחי הטיסה נאלצו להחליף תדר כדי לחדש את הקשר עם המטוסים. ב - 20.5.96 נסגר נמל התעופה בן גוריון, לאחר התרעות חוזרות ונשנות של רשות שדות התעופה בפני משרד התקשורת על הסיכון שגורמים השידורים הפיראטיים לבטיחות הטיסות. ב 9.2.98 שידורי התחנה הפיראטית "רדיו 2,000" כמעט וגרמו לאסון תעופה בישראל, כאשר הביאו לשיתוק מוחלט של הקשר בין מגדל הפיקוח בנמל התעופה בן גוריון לבין כמה מטוסים שהתקרבו לנחיתה. שידורי התחנה היו כה חזקים עד שניתקו את הקשר אף עם מטוס אל-על שהיה במרחק 150 ק"מ מהחוף. למחרת צוטט מקור בכיר בתחום התעופה שאמר ל"ידיעות אחרונות": "היו כמה דקות של אימה. זה היה עלול להיגמר בתאונה. אתה משדר הוראה ולא יודע עם הטייס קלט אותך" (ה.ש. אריה אגוזי, "ידיעות אחרונות", 10.2.98). בתאריך ... נסגר נמל התעופה..להשלים...

מנהלי תחנות רדיו אזוריות פונים שוב ושוב למשרד התקשורת בתלונות על הפרעות בקליטה שגורמות התחנות הפיראטיות לשידוריהם, בד"כ ללא הועיל. להלן פנייה שגרתית בנושא מהמהנדס הראשי של הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה לאחראי על הטיפול בתחנות הפיראטיות במשרד התקשורת: "עוד רדיו פיראטי הופיע בשטח. הרדיו הפירטי משדר בתדר 101.7 Mhz ופוגע באיכות שידורי רדיו ירושלים (101 Mhz) בעיקר באזור גילה שבו קיימת אוכלוסייה של כ - 40,000 תושבים. אבקש טיפולך לסגירת הרדיו הזה" (ה.ש. אהוד בן דור, מהנדס ראשי של הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה במכתב למשה גלילי, מנהל אגף ספקטרום אלקטרומגנטי במשרד התקשורת, 9.11.97).

התחנות הפיראטיות מנהלות תחרות לא הוגנת בתחנות החוקיות: הן לא משלמות אגרות ומסים (נוסף למסים רגילים משלמות התחנות האזוריות 70,000 ש"ח לחודש כאגרת זיכיון לרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו), הן לא משלמות תגמולים לאקו"ם (איגוד אמני ישראל) ומוכרות פרסום בזול הפוגע קשות בתחנות הפועלות במסגרת החוק. התחנות האזוריות מאבדות, עפ"י הערכתן, הכנסות בכ - 30% - 40% בשנה כתוצאה מהשידור הפיראטי (ה.ש. יצחק אלון, מנהל רדיו ירושלים לקשב, 1.2.98. שאול מייזליש, מנהל רדיו קול חי מת"א, לקשב, 5.2.98). דן פתיר, יו"ר ועדת האסטרטגיה של מועצת הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה אומר: "אנחנו עשינו בשליחות המדינה את המכרז על הרדיו האזורי והיזמים השקיעו בו מכספם. אנחנו הבטחנו להם שיש ערוצי רדיו ציבוריים רבים, אך רק ערוץ מסחרי אחד בכל אזור, והוא שלהם. בפועל, לא הצלחנו להגן עליהם כפי שהיינו צריכים. זאת אכזבה קשה שעומדת כל הזמן מול עינינו" (ה.ש. דב אלפון, "הארץ", 1.1.98).

"מלחמת קודש נגד הסיטרא אחרא" - החוק מכופף את ראשו:

"...ינסו. ייקחו משדרים. יכנסו לאולפן. ייקחו לבית סוהר. זה לא יעזור - ייקחו משדר אחד יקומו שני משדרים. זה מדוזה. כורתים לה ראש אחד - יוצאים שני ראשים..." ("קול הנשמה" 15.1.98)

באי אכיפת החוק כלפי השידור הפיראטי אשמים גם הכנסת, שאיננה מחוקקת חוקים נגד שידור מספינות בים, הרשות המבצעת שלא רק שאינה מורה בהחלטיות על אכיפת החוק ואינה מקצה משאבים מתאימים לכך, אלא גם מגוננת מסיבות פוליטיות על תחנות המזוהות עם גופים פוליטיים. גם הרשות השיפוטית מושפעת מהאווירה הכללית ופוטרת את עברייני השידור בענישה קלה. על אף שענישה המרבית הקבועה בחוק חמורה הרי שהעונשים שנגזרו בפועל על מפעילי תחנות, שהועמדו לדין, עשויים ללמדם כי מערכת המשפט איננה רואה בחומרה את מעשיהם. העונשים שנגזרו על מפעילי תחנות פיראטיות היו קלים, ברוב המקרים. עונש רגיל על בעל תחנה פיראטית הוא קנס בסך מאות בודדות של שקלים. על אף לא אחד מבין 21 העבריינים, שהטיפול המשפטי בעינם הסתיים עד חודש אוקטובר 1995, נגזר מאסר בפועל (לעדכן)... על ישראל בונדק, בעליו של התחנה הפיראטית "קול המזרח", שהורשע בשנת 1997 בבית משפט השלום בירושלים בהפעלת תחנת רדיו לא חוקית ובמסגרת נגזר במסגרת עסקת טיעון עם התביעה קנס בסך 500 ש"ח (העונש המרבי על עבירה זאת הוא 3 שנות מאסר ו 3 מיליון ש"ח קנס). בגזר דינו קבע שופט השלום שאין חשש שבונדק יחזור לבצע את העבירות הללו, אך התחנה המשיכה לפעול כרגיל ובונדק המשיך לשדר בה. המדינה החליטה לערער על קלות העונש נוכח תופעת השידורים הפיראטים "שהפכה למכת מדינה". בית המשפט המחוזי, שדן בערעור, העלה את הקנס פי עשרה ודן אותו לחודש וחצי מאסר על תנאי (ה.ש. אלעד בנבגי, "ירושלים", 2.1.98). (להביא נתוני ענישה). הטיפול האיטי בתביעות המשפטיות נגד עברייני השידור הפיראטי ובעיקר העונשים הקלים עשויים להוות איתות מובהק למפעילי התחנות הפיראטיות, כי מערכת החוק והשלטון בישראל אינם מסתייגים, למעשה, מפעילותם ואינם דוגלים במיצוי הדין איתם (ה.ש. לפי הצעת חוק של חברי הכנסת משה שחל, דליה איציק, רפי אלול, יונה יהב ואופיר פינס, שנועדה לסייע באכיפת החוק על השידור הפיראטי, מוצע לאסור על שידור פרסומות בתחנות הפיראטיות. בהצעת החוק, שהוגשה לכנסת בינואר 1998, נאמר: "לא יפרסם

אדם תשדיר פרסומת או פרסום כלשהו, בתמורה או שלא בתמורה, בתחנת שידור, אם אין לה רישיון תקף לפי פקודת הטלגרף האלחוטי, או שלא ניתן לה זיכיון".

מנהלי תחנות רדיו אזוריות טוענים כי יש הוראה בלתי כתובה מהדרג הפוליטי לא לגעת בהם. חזרו על כך בשיחות עם **קשב** חברי כנסת, מנהלים בשידור הציבורי, מנהלי תחנות רדיו אזוריות ואף בעלי תחנות פיראטיות. לטענתם, זוכה השידור הפיראטי להגנת המערכת הפוליטית ללא הבדל עקרוני בין ממשלות הימין והשמאל. כולן נכנעו ללחצים של הגורמים הפוליטיים שעומדים מאחורי התחנות הפיראטיות.

בנובמבר 1997 ציטט "מעריב" את השבועון החרדי "יום ליום" לפיו בהתערבות יו"ר תנועת ש"ס, חה"כ אריה דרעי, שוחרר ממעצרו מנכ"ל ערוץ הרדיו החרדי "מכל הלב". עפ"י הציטוט: "ח"כ דרכי תבע ממפקד מחוז ירושלים ניצב יאיר יצחקי לשחררו לאלתר, ללא שום תנאים, ולאחר זמן קצר הוא אכן שוחרר" ("**מעריב**" 31.12.97).

"מעריב" דיווח גם כי הרב עובדיה יוסף השתתף בכנס, שהתקיים בירושלים, לגיוס תרומות להפעלת המחודשת של תחנת רדיו 2,000, שנסגרה על ידי הרשויות וצידוד השידור שלה הוחרם ("**מעריב**", 12.4.95).

עיתון "המודיע" טען כי חה"כ בניזרי התערב לטובת שדרנים של תחנת רדיו חרדית, שנעצרו. בניזרי אישר כי פנה למשטרה ולמשרד התקשורת אך לדבריו: "הפניות לא עזרו וזה רק מוכיח שהתחנות האלה לא נהנות משום חסות פוליטית" ("**מגלגלים כספים ונשמות**" מוסף הארץ, 6.2.98).

לפחות בשתי הזדמנויות התערב ראש הממשלה בעצמו לטובתן של תחנות פיראטיות. מנכ"ל רשות השידור, מרדכי קירשנבאום סיפר **לקשב** כי רה"מ יצחק רבין ז"ל נזף בשרת התקשורת שולמית אלוני, על כי גרמה, לטענתו, קשיים קואליציוניים עם הרב עובדיה יוסף בגלל פשיטות של אנשי משרדה על אחת התחנות החרדיות המזוהה עם ש"ס. חודשים אחדים אחרי רצח רבין פשטה המשטרה על תחנת "קול האמת" הממוקמת סמוך לשוק מחנה יהודה בירושלים. שדרני התחנה הספיקו לקרוא לעזרת מאזיניהם ועשרות מאנשי השוק נזעקו למקום, הקיפו את ניידת המשטרה והוציאו ממנה את המשדרים המוחרמים והחזירו אותם לתחנה (**אברהם ירון, מנהל "קול האמת" בשיחה עם יזהר באר וגלי גולד מקשב, שהתקיימה בתחנה ב - 25.2.98**). אברהם ירון, מנהל התחנה סיפר **לקשב** כי בעקבות מעצרו של הרב עובדיה יוסף את חה"כ דרעי אל רה"מ שמעון פרס וזה פנה למשטרה בבקשה לשחרר אותו מהמעצר. אחרי שעה של מעצר במגרש הרוסים שוחרר ירון. במשפט שהתנהל נגדו אח"כ נגזר עליו קנס של 4,000 ש"ח.

בתקופת ממשלת נתניהו המשיך משרד ראש הממשלה להפעיל לחץ לטובתן של תחנות הרדיו הפיראטיות.

בשידורי התחנות הפיראטיות החרדיות קוראים השדרנים שוב ושוב למאזיניהם להפעיל את קשריהם במסדרונות השלטון ואצל רבנים כדי למנוע את אכיפת החוק על התחנות. בכנס חירום שקיימו מנהלי התחנות הפיראטיות בסוף ינואר 1998, כדי לתאם את צעדיהם לנוכח סכנת סגירתן התקבלו שלוש החלטות: לפנות לח"כים מקורבים לתנועת ש"ס כדי שיפעילו לובי בכנסת למען התחנות, לעודד מאזינים לפנות במכתבים לאנשי ציבור ולח"כים חרדיים במטרה להפעיל קמפיין למען התחנות ולפנות לרשות הפלסטינית בבקשה להתיר להן להקים את משדריהם בשטח הרשות (ג'ודי בורנשטיין ומשה כהן, "רחוב ראשי", 6.2.98. ד"ר אחמד טיבי בשיחה עם קשב, 7.2.98).

פגישות והתכתבויות של מנהלי ערוצי הרדיו והטלוויזיה ובעלי התחנות האזוריות עם רשויות אכיפת החוק: המשרד לביטחון פנים ומשרד התקשורת לא הביאו לחיסול התופעה, למרות שמדובר בפעולה פשוטה, יחסית, לביצוע. מרדכי קירשנבאום, מנכ"ל רשות השידור ונחמן שי, מנכ"ל הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו נפגשו לפני כשנה וחצי עם המפכ"ל אסף חפץ ודרשו כי המשטרה תאכוף את החוק בנושא. לדברי קירשנבאום טען חפץ כי יש לו בעיה של כח אדם וביקש מה שי יממנו את פעילות המשטרה בנושא. קירשנבאום: "מה זה צריך להיות? משטרה פרטית?" (מרדכי קירשנבאום בשיחה עם קשב שהתקיימה ב - 24.2.98).

ב - 19.1.98 נפגשו נחמן שי, מנכ"ל הרשות השנייה ונציגי תחנות רדיו אזוריות עם השר לביטחון פנים, אביגדור קהלני, ועם סגן ראש אגף החקירות במשטרה, תנ"צ יעקב גרוסמן, כדי לדון באכיפת החוק על השידור הפיראטי. גם פגישה זאת לא הניבה דבר. תנ"צ גרוסמן אישר כי עד כה לא נעשה די כדי להתמודד עם התופעה, לדבריו בגלל מחסור במשאבים ובגלל חוק המעצרים החדש שאינו מאפשר לעצור אנשים הנחשדים בהפעלת שידורים בלתי חוקיים. השר קהלני ציין כי כל הגורמים חייבים להיות מציאותיים ולהבין כי באמצעים הקיימים אי אפשר לעשות הרבה יותר (ראובן שפירא, "הארץ", 20.1.98).

ב - 28.11.97 פתחה הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה בקמפיין פרסומי גדול נגד פעילות הרדיו הפיראטי והשקיעה עשרות אלפי שקלים בפרסום מודעות בעיתונים בהם תקפה את אזלת ידן של רשויות אכיפת החוק במדינה. התחנות האזוריות, מצידן, הכריזו על עיצומים.

בראשית חודש דצמבר 1997 גרמו שידורי רשת ג' של קול ישראל בתדר 105.0 בת"א הפרעות בשידורי ערוץ 7 באזור המרכז (בתדר 105.2). ברשות השידור הסבירו כי עלו על התדר בעקבות הפרעות שגרם הרדיו הפיראטי לשידורי ניידות קול ישראל בתדר הקבוע שלהן. בעקבות ההפרעות לשידורי ערוץ 7 פנו אנשי הערוץ וגורמי ימין לשרת התקשורת לימור ליבנת והפעילו עליה לחץ כבד להפסיק את שידורי רשת ג' בתדר זה בטענה שמדובר בפעולה פוליטית לחסימת שידוריו. אדיר זיק בתכניתו בערוץ 7 ב - 5.12.97 אף איים להפריע ולשבש את שידורי הערוץ החוקי: "הם (רשת ג' של שידורי ישראל) בכוונה עולים על התדר של ערוץ 7 ומפריעים לשידורים באזור שפלת החוף. והשאלה

היא מה לעשות? אז א', אני יודע ששרת התקשורת מטפלת בעניין... אם זה יעזור טוב, אבל אם לא אני רוצה להציע להנהלת ערוץ 7, ואני בטוח שהם יסכימו איתי: אם רשת ג' תמשיך להפריע יום אחד אנחנו נבקש מכם סליחה ונגיד לכם לעבור להאזנה באי.אם. ואז אנחנו ניקח את המשדר של ערוץ 7 - שהוא משדר חזק - נשים אותו בדיוק על התדר של רשת ג' ואנחנו נעלה על רשת ג'. אנחנו נפריע. אתם רוצים מלחמה - נשיב מלחמה. גם אנחנו יכולים לחסום תדרים. אתם תשבשו גם אנחנו נשבשש..." **"(אדיר זיק, "זיקוקין של אדיר", ערוץ 7, 5.12.97).**

משרד רה"מ ומשרד התקשורת התגייסו הפעם, בשם החוק, להפעיל לחץ כבד על רשות השידור בתביעה להפסיק לשדר מייד בתדר שהפריע לשידורי ערוץ 7. במכתב למנכ"ל רשות השידור תבע מנכ"ל משרד התקשורת דניאל רוזן ב - 7.12.97: "הנך נדרש להפסיק את השידורים מיידית, שאם לא כן נאלץ להשתמש באמצעים החוקיים העומדים לרשותנו".

ימים אחדים אח"כ נאלץ קול ישראל ברשת ג' להפסיק את שידוריו בתדר 105.0. דוברת משרד התקשורת, איילה בר, הסבירה: "אם זה היה רדיו פיראטי משרד התקשורת היה מאתר את התחנה שעוברת על החוק, והיינו מגישים נגדו תלונה במשטרה. מאחר שזאת תחנה ממלכתית, נתנו למנהל הרדיו התרעה ולאחר שלא ירד מן התדרים, הוא קיבל מכתב הדורש לרדת מהם לאלתר. העתק מהמכתב נשלח לראש הממשלה, כמי שממונה עליו" **(ארנה קזין, "הארץ", 9.12.97).**

קירשנבאום: "ערוץ 7 משדר על תדר גנוב ולאף אחד לא איכפת. כאשר נגרמו לו הפרעות בגלל השידורים של הרשות החוקית התגייסה כל המערכת הפוליטית להאשים את רשות השידור, כאילו היא זו המתנהגת באופן פיראטי" **(בשיחה עם קשב, 24.2.98)**

בעקבות הפרשה פנה יו"ר ועדת הכלכלה של הכנסת, חה"כ אבי יחזקאל, בשאלתה דחופה לשרת התקשורת לימור לבנת, ודרש שתחשוף את השיקולים שהביאו אותה להורות על הפסקת השידור בערוץ של רשת ג': "אם יתברר שהאינטרסים של בעלי ערוץ 7 הפיראטי עומדים מאחורי הוראת משרד התקשורת, הרי שמדובר בהשתלטות של גורמים פליליים על משרד ממשלתי" **(רשת ג' הפסיקה לשדר בתדר סמוך לערוץ 7, "מעריב", 9.12.97).**

כמה שבועות אח"כ התרחשה תופעה דומה, אלא שהפעם היו אלה שדרני תחנת הרדיו הפיראטית - החרדית "קול הנשמה" שהכריזו "מלחמת קודש ברדיו תל אביב הטמא. הסיטרא אחרא", בגלל שחשבו (בטעות) ששידורי רדיו תל-אביב מפריעים לשידורי התחנה הפיראטית. קרייני הרדיו אף קראו למאזיניהם לפגוע בציווד השידור של רדיו ת"א (המשדר עפ"י חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו), ולחסום את המרכזיה שלו. ואכן עשרות ממאזיני "קול הנשמה" התקשרו אל רדיו ת"א ואיימו לשרוף אותו ולפגוע בעובדיו - דבר שהביא להגשת תלונה במשטרה **(אביבה זלצמן, "מעריב" 31.12.97).**

פקחי משרד התקשורת בשיתוף המשטרה פשטו על תחנת קול הנשמה, המשדרת במתכונת ארצית, יותר מאשר על כל תחנת רדיו פיראטית אחרת, בגלל הפרעות לתדרי שידור של נמלי תעופה ושל צה"ל. ב- 14.1.98, לאחר שהמשטרה פשטה, בפעם השביעית, על תחנת "קול הנשמה" בת"א והחרימה את משדריה פתחה התחנה באמצעות המשדר הממוקם בירושלים, במערכת של אימים והסתה.

ב- 16.1.98 סגרו אנשי משרד התקשורת והמשטרה שוב את תחנת "קול הנשמה", לאחר ששידוריה הפריעו לשדה התעופה עטרות בירושלים. אבל, כמו בפעמים הקודמות, לאחר מספר שעות חידשה התחנה את שידוריה ואז השמיעו שדרניה אימים ודברי הסתה כנגד עובדי משרד התקשורת **(מעריב, 20.1.98)**. ב- 19.1.98 הגיש משרד התקשורת תלונה במשטרת ירושלים נגד שדרני התחנה בגין האימים הללו. בוועידה השנתית של תחנות הרדיו האזוריות שהתקיימה באילת ב- 8.1.98 טענה שרת התקשורת, לימור לבנת כי חרדים מתקשרים גם לביתה ומאיימים עליה ועל בני משפחתה אחרי שמשדר התקשורת פשט על תחנת "קול הנשמה". "בתחנה מפרסמים את מספרי הטלפון בביתי, הטרידו אותי, את ילדי ומשפחתי", אמרה לבנת **(רויטל לוינשטיין, "הארץ", 9.1.98)**. אבל מדיניות משרד התקשורת כלפי התחנות הפיראטיות נשארה בעינה: אכיפה סלקטיבית, ספוראדית, שאיננה מתמודדת עם התופעה באופן החלטי ויעיל.

גם תחנות הרדיו האזוריות מקבלות אימים. אנשי רדיו ירושלים, לדוגמא, מספרים כי הם מקבלים, כמעט מדי יום, שיחות טלפון נזעמות ואימים מאנשי התחנות הפיראטיות או מאזיניהם, בגלל הפרעות בשידור שנגרמות בגלל הקרבה בין התדרים של רדיו ירושלים לתדרים הפיראטים **(בשיחה עם "קשב", 3.2.98)**.

איתור התחנות הפיראטיות מוטל על משרד התקשורת (אגף ספקטרום אלקטרומגנטי), אשר לו חוליית פיקוח מיוחדת ותקציב מיוחד לצורך כך **(נחמן שי, מנכ"ל הרשות השנייה במכתב ליצחק אלון, מנהל רדיו ירושלים, 9.10.97)**. בשנת 1997 סגר משרד התקשורת 54 תחנות פיראטיות והגיש למשטרה כמאה תלונות נגד תחנות פיראטיות **(לפי נתונים שמסרה שרת התקשורת, לימור לבנת, בפני באי כנס תחנות הרדיו האזוריות, שהתקיים באילת ב- 8.1.98. "הארץ", 9.1.98)**. אבל, תחנות רדיו שנסגרות חוזרות לשדר, לפעמיים בתוך שעתיים מזמן סגירתן. בכל מודה גם שרת התקשורת, לימור לבנת **(שם)**.

איתורן של התחנות וסגירתן אינו מסובך מבחינה טכנית - דרושה רק הוראה מתאימה. מנהלים ברדיו האזורי המתלוננים על הפרעות בשידורים מצד התחנות הפיראטיות טוענים כי תוך חודש ימים מסוגל משרד התקשורת בשיתוף המשטרה לסגור את כל התחנות הלא חוקיות ולהביא לחיסול תופעת השידור הפיראטי בישראל **(ראודור בנימין, מנהל רדיו תל-אביב בשיחה עם קשב שהתקיימה ב-**

16.2.98). על פי הנהלים, מרגע שחושפת חוליית הפיקוח של משרד התקשורת רדיו פיראטי, עליה להתלונן במשטרה והמשך תהליך האכיפה מופקד מכאן ואילך בידי המשטרה. גם איתורן של התחנות אינו צריך להוות בעיה. "גם אם לא מאתרים היכן ממוקמות כל התחנות מה שצריך לעשות זה רק להפעיל jamming (טכניקה לשיבוש שידורים) והן לא יוכלו להמשיך לשדר", אומר **לקשב** חה"כ אברהם פורז, שעמד בראש ועדת הכנסת לענייני הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו (**חה"כ אברהם פורז בשיחה עם יזהר באר וגלי גולד מקשב, שהתקיימה בכנסת ב 24.2.98**). העובדה כי בראשית 1998 פעלו בישראל 115 תחנות רדיו פיראטיות מלמדת כי לא קיימות הנחיות מתאימות לאכוף עליהן את החוק. רשויות החוק מאותתות לתחנות הפיראטיות כי אין למעשה פסול בהמשך פעולתן.

*** 17.11.97 - יצחק אלון, מנהל רדיו ירושלים במכתב לנחמן שי, מנכ"ל הרשות השנייה:** "במצורף לוח תכניות של רדיו פיראטי בירושלים FM 87.5 המפורסם בעיתון אינדקס ותמונה המעידה כי אותו רדיו באוויר - הרדיו הפיראטי, מפרסם גם באצטדיון טדי וגם פרסום בעיתון ירושלים על תחרויות ומבצע פרסים גדול. מה עוד אפשר לעשות? האם במצב הזה אתה חושב שמוצדק שנשלם אגרת תדרים?" התחנות האזוריות משלמות אגרת תדרים בגובה 150,000 ש"ח לשנה).

*** 3.12.97 - נחמן שי, מנכ"ל הרשות השנייה, במכתב ליצחק אלון, מנהל רדיו ירושלים:** "לרשות השנייה - תפקידים שונים - ודאי תמצא אותם בחוק. אין זה מתפקידנו ואיננו מתכוונים לעסוק בכך - לאתר תחנות פיראטיות. ודאי ראית וקראת כי למשרד התקשורת הוקצב סכום כסף גבוה מאד לעניין זה - ואני מאמין כי אכן הדבר ייעשה".

*** 5.12.97 - יצחק אלון, מנהל רדיו ירושלים במכתב לנחמן שי, מנכ"ל הרשות השנייה:** "לא הצלחתי למצוא בחוק הרשות השנייה, סעיף או אמירה המונעת מהרשות השנייה לאתר תחנות רדיו פיראטיות, ומתוך לאו אני למד על הן. ביררתי עם כמה משרדי חקירות. עלות איתור תחנה פיראטית היא מ - \$ 500 עד \$ 1,000 לכל תחנה. ברור שההשקעה על איתור תחנות פיראטיות וסגירתן כדאית וכלכלית יותר לכל הגורמים ויותר מכולם, לרשות השנייה".

*** 15.1.98 - יצחק אלון, מנהל רדיו ירושלים, במכתב לאהוד בן דור, מהנדס ראשי, הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו:** "לפי הנתונים שבידיי, תחנת הרדיו הפיראטית FM 101.7, רדיו 'קול הבירה' משדרת מרח' הדולב 14, גילה, ירושלים, קומה

אחרונה, דלת שמאלית. ועוד אומרים לי שהתחנה מנוהלת ע"י רפי אילוז. אנא טיפולך המהיר והיעיל".

* 15.1.98 - אהוד בן דור, מהנדס ראשי של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו במכתב למשה גילי, מנהל אגף ספקטרום אלקטרומגנטי משרד התקשורת: "בירושלים פועלת תחנת רדיו פיראטית 'רדיו קול הבירה', שמסדרת מרח' הדולב 14, גילה (קומה אחרונה, דלת שמאלית). התחנה מסדרת בתדר 101.7 FM ומנוהלת ע"י רפי אילוז. אבקש טיפולך בסגירת התחנה".

מקרה המבחן של ערוץ 7:

הרעיון להקים תחנת שידור עבור הימין והמתנחלים היה פרי יוזמתו של הרב זלמן מלמד מבית אל, אשר משדר מאז הקמתה של התחנה פינה קבועה העוסקת בעניינים תורניים. אשתו, הרבנית שולמית מלמד, משמשת כמנהלת התוכניות של ערוץ 7. התחנה הוקמה ע"י יעקב כץ ("כצה'לה"), מראשי המתנחלים, שגם גייס את התרומות הראשונות למימון ההקמה מיהודי ארה"ב. זאב חבר ("זמביש"), מאנשי המחתרת היהודית, סייע לכך בהקמה. בראש מחלקת החדשות של ערוץ 7 עומד חגי סגל, אף הוא ממורשעי המחתרת היהודית. התחנה מקצה בשידוריה זמן למוסיקה ישראלית וחסידית, לשיעורי תורה ולפינות מלל, אידיאולוגיות בד"כ. משדרים בתחנה באופן קבוע משה פייגלין ("זו ארצנו"), פרופ' הלל וייס ("חוג פרופסורים לחוסן מדיני"), נדיה מטר ("נשים בירוק") ישראל מידד ("תקשורת הוגנת"), ... ("שנית גמלא לא תיפול"), אדיר זיק וחה"כ רחבעם זאבי ובני אלון.

נחום ברנע כתב בידיעות אחרונות: "מיבנה הבעלות על ערוץ 7 חשאי ואפל. אחד העובדים הבכירים סיפר לי השבוע שאפילו לו סירבו לספר. יש חברה שרשומה היכן שהוא, ויש עמותת ידדים שאוספת תרומות. ההחלטות בתחום השידור שרירותיות. אין פיקוח ציבורי, אין כללי אתיקה, שלא לדבר על 'מסמך נקדי', הקוד האתי של רשות השידור" (נחום ברנע, "קפטן שולה ומלחמתה בפיראטים", ידיעות אחרונות, 4.8.95).

במערכת הבחירות לכנסת בשנת 1992 שידרו מפלגות דתיות תשדירי בחירות בערוץ 7. בעיתונות פורסם כי יום לפני הטבח שביצע ד"ר ברוך גולדשטיין במערת המכפלה שידר קריין ערוץ 7, דב שורין, "חג שמח לשקולניק ולעמי פופר (שהורשעו ברצח ערבים. י.ב.), ולכל אותם אנשים שעשו מה שרבים מאתנו חשבו לעשות ולא היה להם אומץ לכך" שגם כונו על ידו "צדיקים". לאחר שגלי צה"ל דיווח כי

בישיבת הממשלה נדונו התבטאויות אלה הוצפה התחנה הצבאית במאות טלפונים מגדפים, כנראה של מאזיני ערוץ 7 (ר' עירית רוזנבלום, הארץ, 5.4.94).

לפני רצח רבין עמד ערוץ 7 בראש המסע התקשורתי נגד רה"מ יצחק רבין ז"ל. אדיר זיק הקריא בפינתו הקבועה בערוץ את הערך "בוגד" ושאל את מאזיניו אם ההגדרה אכן תואמת את רבין. זיק גם ציטט מחוקק העונשין באומרו "מי שיעשה בכוונה לפגוע בריבונותה של המדינה מעשה שיש בו כדי לפגוע בריבונותה, דינו... שימו לב רבותי - מיתה או מאסר עולם" (עקיבא אלדר, הארץ, 24.10.96). בראיונות לתקשורת חזר זיק והאשים את רבין בבגידה, "רבין הוא אשכרה בוגד. בדיוק כפי שהמרשל פטן היה גיבור צרפת במלחמת העולם הראשונה, הפך לבוגד כששיתף פעולה עם הנאצים במלחמת העולם השנייה ונשפט על כך" (נדב העצני, "זיק של הסתה", מעריב, 22.9.95). לאחר הרצח נשאל זיק אם אינו מתחרט על התבטאויותיו. זיק אמר "אני קראתי את הערך בוגד מתוך המילון, ואנשים פירשו כפי שפירשו... במלחמה אתה צריך לדבר כמו במלחמה. ועובדה שהמלחמה נשאה פרי" (ר' רינו צרור, "העיר", 16.8.96).

נחום ברנע כתב בידיעות אחרונות, "בהשפעת שידורי הערוץ זכו אי אלה אישי ציבור, עיתונים ועיתונאים לחרם אלים, למכתבי איום, טלפונים כתובות נאצה על קירות בתיהם, ובמקרים אחדים גם לרימוני הלב ולמכות. מדרעי (שהיה שותף למגבית הראשונה שהקימה את הערוץ, עד שחינו סר) עד אלוני. כשהם הגיעו אלי נהגתי לשאול כל מטלפן אנונימי: מניין אתה יודע שאני נבלה כזה? 'מה זאת אומרת', הייתה התשובה האחידה. 'מערץ 7'" (נחום ברנע, ידיעות אחרונות, 4.8.95).

עידוד רב מקבלים מפעילי ערוץ מן העובדה כי שרים, חברי כנסת, ראשי ערים ורבנים נוהגים להתארח ולהתראיין בתחנה הפיראטית. מרבית הפוליטיקאים הבכירים של המפלגות ממר"צ ושמאלה התראיינו בערוץ 7. ראשי הממשלות האחרונות: יצחק שמיר, יצחק רבין, שמעון פרס ובנימין נתניהו. שרים: שולמית אלוני, אמנון רובינשטיין, יעקב צור, אורה נמיר, עוזי ברעם, ישראל קיסר - כולם התראיינו בערוץ 7. מעטים הפוליטיקאים המחרמים את הערוץ. בין הנמנים עימם יוסי שריד, חיים רמון ורוני מילוא (ר' נדב שרגאי, "הארץ", 31.12.97). בתקופת התחקיר התראיינו שני חברי כנסת של "העבודה": נסים זוילי, מזכ"ל העבודה, לשעבר, ורפי אלול לרדיו "קול האמת". שני חברי כנסת של "מולדת" רחבעם זאבי ובני אלון משדרים באופן קבוע פינות אישיות בערוץ 7. עיתון "ירושלים" דיווח כי במהלך חודש פברואר 1998 העניק שאול עמור, המועמד לנשיאות המדינה מטעם הליכוד, ראיון לרדיו החרדי "קול השמחה" (ר' אמוץ שפירא, "ירושלים", 20.2.98). מראיינו היה אריה אורנג', מאנשי תנועת אי"ל, לשעבר, שהשתתף עם יגאל עמיר ואבישי רביב בארגון שבתות יריחו, בתקופה שקדמה לרצח רבין. זו הפעם הראשונה שנשיא או מועמד לנשיאות מעניקים ראיון לתחנה פיראטית. כשנשאל בראיון האם כנשיא הוא ישוב ויתראיין בתחנה הפיראטית השיב עמור:

"בעזרת השם". המועמד לנשיאות חה"כ שאול עמור ומנכ"ל בית הנשיא אריה שומר, העניקו שניהם ראיונות לערוץ 7 בתאריך 3.3.98.

לפני למעלה משנתיים התכנסה ועדת הפנים של הכנסת לדיון בנושא השידורים הפיראטיים. את הישיבה ניהל יו"ר הוועדה חה"כ יהושע מצא, שזימן לשבת לצידו את יעקב כץ (כצהלה), מנכ"ל ערוץ 7 הפיראטי, במושב המיועד לחברי כנסת. ממול, על ספסל האורחים הושבו ראשי השידור הציבורי בישראל: מרדכי קירשנבאום, מנכ"ל רשות השידור, נאוה שטראוס, סמנכ"ל לעיני רדיו ברשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו ושאר המוזמנים. חה"כ שלמה בוחבוט לא מצא מקום ישיבה - אלה היו תפוסים ע"י אנשי ערוץ 7. "התמונה לפיה נציג הרשות המחוקקת של מדינת ישראל ומנכ"ל הערוץ הפירטי מסתופפים זה לצד זה תחת דגל מדינת ישראל, מבטא במידה רבה את היחס של רשויות החוק במדינה לשידור הפיראטי בישראל", אמר מרדכי קירשנבאום בשיחה עם **קשב (מרדכי קירשנבאום בשיחה עם יזהר באר וגלי גולד, מקשב, שהתקיימה במשרדו ב - 24.2.98).**

המקרה אינו יוצא דופן אלא משקף את יחסן של הרשויות לתחנות הפיראטיות. בינואר 1998, בעת שועדת הכספים של הכנסת קיימה דיון על תקציב רשות השידור, שוב ישבו ליד שולחן הוועדה אנשי ימין המשדרים בערוץ 7, שהשמיעו את דעתם על תקציב הרשות.

ניסיון אחד כושל לסגירת התחנה נעשה ביולי 1995 בצו בית משפט ובהנחיה של שרת התקשורת שולמית אלוני. לאחר כשבוע, ואחרי שנמתחה ביקורת קשה על השרה בתוך המערכת הפוליטית וגם מצד אנשי ציבור ורוח שחתמו על עצומות בזכות השמירה על חופש הביטוי חידשה התחנה את שידוריה. ביום, שבו חודשו השידורים, 7.8.95, יצא המועמד לראשות הממשלה מטעם הליכוד, בנימין נתניהו ובכירי מפלגות הימין, ביניהם, משה קצב (ליכוד), יהושע מצא (ליכוד), מודי זנדברג (צומת), יגאל ביבי (מפד"ל) ורחבעם זאבי (מולדת) להפלגת הזדהות עם ספינת השידורים של ערוץ 7, שאחריה קיימו מסיבת עיתונאים ששודרה בשידור חי מהספינה.

בדצמבר 1997 במהלך הדיונים בכנסת על אישור תקציב המדינה קיבל חה"כ רחבעם זאבי ("מולדת") התחייבות מראש הממשלה בנימין נתניהו, לתת מעמד חוקי לערוץ 7 בתוך 3 חודשים (**צבי זרחיה, "הארץ", 31.12.97**). שרת התקשורת לימור ליבנת אמרה: "מגיע ללמעלה מ - 150,000 המתנחלים שגרים בשטחים ערוץ רדיו משלהם מסיבות ביטחוניות, ממש כמו שמגיע לתושבי אזור קריית שמונה" (**לימור ליבנת, בתכנית "מסיבת עיתונאים" בערוץ 1 של הטלוויזיה, 1.1.98**).

ב - 14.12.93 בתשובה לשאלתה של חה"כ נעמי חזן לשרת התקשורת דאז, שולמית אלוני מדוע לא נעשה דבר נגד ערוץ 7 המשדר באופן לא חוקי, ענתה אלוני: "מדיניות משרד התקשורת היא שיש

לסגור את כל תחנות הרדיו הפיראטיות, ללא הבדל ביניהן. המועד שבו תחנה זו או אחרת נסגרת, נקבע בתיאום בין צוותי הפיקוח האלחוטי במשרד התקשורת ובין המשטרה. אין ספק שעד כה גילה המשרד מידה רבה של סלחנות כלפי כל התחנות הפיראטיות, אולם, עם ההסדרה הצפויה של נושא הרדיו האזורי ופרסום מכרזים בהתאם - ינהג המשרד בתקיפות וידאג שיפעלו תחנות בעלות היתר חוקי בלבד" **(מצוטט אצל נחום ברנע, "קפטן שולה ומלחמתה בפיראטים", "ידיעות אחרונות", 4.8.95).**

למעשה, רק פעם אחת, בחודש יולי 1995, בתקופת כהונתה של שולמית אלוני כשרת התקשורת, נעשה ניסיון לסגור את ערוץ 7, אך הוא נכשל בעקבות התגובות הפוליטיות החריפות שהוא עורר. הוראת השרה ניתנה לאחר שהתברר כי ספינת ערוץ 7 הגיעה לנמל לתיקונים והמשיכה לשדר גם מהחוף. על סמך צו מבית משפט נתפסו המשדרים, אך לאחר שבוע אחד של הפסקה חידשה התחנה את שידוריה.

להצדקת פעילותם מחוץ לחוק מעלים מפעילי ערוץ 7 טענה משונה לפיה "מאז הקמת הערוץ ב - 1988 הוא היה רדיו ארצי ואילו הזיכיונות ניתנו רק לתחנות מקומיות ואזוריות" **(ר' הודעה לעיתונות של ברוך גולדמן, האחראי על השידורים באנגלית בערוץ 7 מ 21.1.98)**. עוד טוענים אנשי הערוץ כי פעילותם חוקית מאחר והם משדרים מחוץ למים הטריטוריאליים של ישראל, מספינה בעלת רישום זר. "מבחינה זו, מעמדו של הערוץ דומה יותר לזה של ה-חח וה-cbc ששידוריהם נקלטים בארץ. בנוסף לכך מתווספת העובדה כי במהלך 1994 ו-1995 נסגרו תחנות פיראטיות ע"י הממשלה, אולם ערוץ 7 לא היה ביניהם. מזה נובע שהוא לא פיראטי. עד שתתאפשר הקמת רדיו עצמאי אמיתי בישראל ימשיך ערוץ 7 לשדר מן הים כדי להבטיח את הזכות הבסיסית לחופש ביטוי" **(שם)**.

בדיון בכנסת ב - 17.7.97 אמרה שרת התקשורת לימור לבנת כי קיבלה חוות דעת משפטית מהיועץ המשפטי של משרד התקשורת ובה נאמר, כי שידור מחוץ למים הטריטוריאליים אינו הפרה של החוק **(ר' פרוטוקול ישיבת הכנסת על ערוץ 7 מתאריך 17.7.97)**. שרת התקשורת התעקשה וטענה כי ספינת ערוץ 7 עגנה תמיד וגם כיום מחוץ למים הטריטוריאליים של מדינת ישראל.

ערוץ 7 וגם שרת התקשורת מטעים בעובדות ובטענות המהותיות. ספינת "הצבי" של ערוץ 7 עוגנת בתוך תחום המים הטריטוריאליים של מדינת ישראל וזאת, בין השאר בהוראת צה"ל. שטח המים הטריטוריאליים של ישראל הוא כ - 20 ק"מ מהחוף. צילומי מכ"ם וצילומי אוויר שנמצאים במשרד התקשורת הוכיחו כבר ב 1995 כי הספינה ממוקמת במרחק של כקילומטר וחצי בלבד מחוף אשדוד. גם אילו ניסתה האוניה לעגון מחוץ למים הטריטוריאליים, הדבר היה מסובך. קשה להטיל עוגן בעומק כזה. הסערות מקשות והמרחק מחליש את אות השידור. יעק כץ ("כצלה"), קצין המבצעים של ערוץ 7 צוטט כי בהופעה באזני תלמידים תיאר את ערוץ 7, בין השאר כך: "... מי שלא יודע מה זה - (ערוץ

7) זאת תחנה פיראטית שמשדרת מהים. התחנה לא עוברת על החוק. היא לא שייכת לשום חוק. היא מחוץ למים. לפעמים עם הגלים היא הולכת קצת לחוף... "ר' נחום ברנע, ידיעות אחרונות, 4.8.95).

אך גם אם היתה הספינה משדרת מחוץ למים הטריטוריאליים לא היה הדבר משנה במאום מבחינת אי חוקיותה. ערוץ 7 מחזיק לפחות שני אולפנים על היבשה - בבית אל ובתל-אביב. כתביו פועלים ברחבי הארץ ואף בכנסת בגלוי, כשהם מראיינים ומשדרים מבלי לנסות להסתיר את זהותם, כלל. מאז הבחירות האחרונות נוהגים כתבי הערוץ בכנסת לראיין במיקרופון שעליו מסומן ערוץ 7 באופן בולט במכוון.

את פעילותו של ערוץ 7 יש לבחון לא רק עפ"י לשון החוק היבשה, אלא לא פחות, בקונטקסט המסויים של המציאות הישראלית. ככל שביצוע נסיגות או פעימות בשטחים נעשה קרוב מפעיל מחנה הימין לחץ כבד למנוע אותן ואנשי ציבור ורבנים קוראים להתנגד בכח לכל ניסיון לפנות מתנחלים ואף קוראים לחיילי צה"ל לסרב פקודה: ערוץ 7 משמש כמדיום התקשורת הזמין להעברת מסרים אלה. "ככל שיתקרבו לרגע המימוש של נסיגה או פעימה בשטחים יגביר ערוץ 7 את שידורי ההסתה שלו. ברגע המכריע הוא יהפוך למערכת הכריזה של המתנחלים. בכל העולם מתחילים הפיכה בהשתלטות על תחנת רדיו. בישראל הימין לא יצטרך להשתלט על תחנת רדיו. יש לו אחת משלו", מזהיר מרדכי קירשנבאום, מנכ"ל רשות השידור בשיחה עם קשב (בשיחה ביום 24.2.98).

ניתוח תוכני:

בביקורת על תכני השידור הפיראטי אין בכוונתנו לתמוך בהטלת הגבלות על חופש הביטוי במדינת ישראל. להפך. חופש הדיבור הוא מאבני היסוד של הדמוקרטיה ויש לשמור עליו מכל משמר. עם זאת, בנצלם את חופש הדיבור פוגעים השידורים הפיראטיים, לעתים קרובות, בעקרונות יסוד שעליהם מושתתת הדמוקרטיה ובערכים המגולמים במגילת העצמאות של מדינת ישראל, עקרונות החירות, הצדק, והשלום, שיוויון זכויות, חופש דת, מצפון, חינוך ותרבות, והכרה בערך האדם. בשידורי התחנות שנבדקו בתחקיר נמצאה מגמה עקבית שכוונתה לערער את הלגיטימיות של מוסדות הדמוקרטיה החיוניים, כמו בית המשפט העליון, התקשורת הציבורית, האקדמיה וכיוצ"ב. מפעילי הרדיו הפיראטי משתמשים בטענה ש"התקשורת עויינת" כנימוק מרכזי המצדיק את הקמתה של מערכת תקשורת אלטרנטיבית. בתחקיר זה ליקטנו במהלך 6 שבועות של האזנה את המסרים התוכניים של מערכת התקשורת האלטרנטיבית (הרדיו הפיראטי) ובחנו באיזו מידה הם מתיישבים עם עקרונות הדמוקרטיה עליהן מושתת המשטר במדינת ישראל.

תכני השידור של התחנות הפיראטיות שנבדקו בתחקיר זה משקפים עולם סגור, שכפוף למערכת ערכים טוטליטרית ואבסולוטית המתבססת על מקור סמכות דתי/לאומי. עולם זה פועל בקוהרנטיות ולפי הגיון פנימי שלם - אך להגיון זה ולערכי הדמוקרטיה יש מעט מן המשותף. עולם המושגים הפנימי הזה מאפשר לומר ולעשות דברים שאסורים ופסולים לפי הערכים הבסיסיים של כל חברה דמוקרטית. השימוש במושגים ובטיעונים דמוקרטיים בתחנות רדיו אלה הוא רק במקרים, שהדבר תורם לחיזוק הלגיטימציה של השידור הפיראטי.

המערכת המשפטית, מערכת אכיפת החוק, התקשורת והאקדמיה הם מוסדות דמוקרטיה חיוניים, שבלעדיהם לא יתכן משטר דמוקרטי. התקפות תקופות על מוסדות אלה הן מסימני ההיכר הבולטים בשידורי הרדיו של התחנות הפיראטיות. ערוץ 7 מכנה את היחידה לטיפול בהסתה ובהמרדה שהוקמה בפרקליטות המדינה לאחר רצח רבין: "בסקציה" (המחלקה היהודית במפלגה הקומוניסטית הסובייטית שהוקמה ב-1918 והתבססה על פעילים יהודים, שרבים מהם הוצאו להורג, מאוחר יותר באשמה של סטיות לאומניות. י.ב.). אנשי השב"כ (כמו השמאל, בכלל) מכונים בשידורים "בולשביקים" (אדיר זיק, "זיקוקין של אדיר", ערוץ 7, 5.12.97). באותו ערוץ קובע משה פייגלין כי פרקליטות המדינה היא "מעוז השמאל הקיצוני ביותר" (ערוץ 7, 7.1.98). המשטרה, לפי ערוץ 7, "מנהלת מסע מתוקשר נגד הציבור הדתי-לאומי" (אבי וסרמן, "ערוץ 7, 30.12.97) ופרקליטת המדינה מחזיקה בכלל שלפיו "במדינת ישראל הסתה אסורה רק מצד ימין" (דב הלפרין, ערוץ 7, 12.1.98). ההוכחות לכך ברורות, לפי דעתו של דב הלפרין, שכן: "ההסתה (נגד הימין. י.ב.) נמשכה השבוע במלוא הקצב והיעוץ המשפטי לממשלה ממשיך כדרכו לא לעשות כלום" (ערוץ 7, 19.1.98). שוטרי משטרת ישראל הם לאו דווקא משרתי ציבור ומכשיר חיוני של כל משטר דמוקרטי, אלא "קלגסים", שנשלחו ע"י ראשי המשטר הקודם לקדם מטרות פוליטיות ("קלגסי רבין ופרס", נדיה מטר, ערוץ 7, 5.12.97). ראשי השב"כ הקודמים מתוארים כמי "שהשתמשו בשב"כ כאמצעי לקדם את מאווייהם האישיים ולהשמצה וניגוח של יריבים אידאולוגים ופוליטיים (הימין)" (אדיר זיק, ערוץ 7, 26.12.97). אף משר הביטחון צריך להזהר כי "צמוד אליו אבי בניהו, יועץ התקשורת שלו, שאנחנו לא שוכחים שהוא היה הכתב הצבאי של עיתון על המשמר, שהוא חבר קיבוץ של השומר הצעיר וברוב נאומיו של איציק מרדכי אנחנו שומעים את הנימה השמאלנית" (ערוץ 7, ...).

אם ערוץ 7 תוקף את ממלאי התפקידים במערכת המשפט ואכיפת החוק במונחים פוליטיים, בעיקר, הרי הערוצים החרדיים משתמשים יותר במונחים דתיים: "בני עוולה" ("קול הנשמה", 3.1.98), "עמלקים", "תינוקות שנשבו" ("קול הנשמה", 15.1.98), שנלחמים "נגד קודשי ישראל" ("קול הנשמה", 25.1.98).

התקשורת הציבורית מוצגת בשידורי תחנות אלה כהתגלמות הרע והיא מכונה בשמות תואר מגוונים: "תשקורת", "בולשביזם", "מעוז השמאל", "טמבליזיה", "כלי מתועב" "תרח מודרני", "הסיטרא

אחרא". בפינתה הקבועה בערוץ 7 קובעת נדיה מטר כי "התקשורת הישראלית היא האויב מספר אחד של מדינת ישראל" (ערוץ 7, 15.1.98). אדיר זיק מתאר את עיתונאי רשות השידור כ"ברקודות" (דגים טורפים. י.ב.). הרב אמנון יצחק מאשים "שפיכות דמים, עבודה זרה, גילוי עריות, כפירה ליצנות ואפיקורסות, לשון הרע ורכילות - כל הטינופת הזאת נמצאת בכלי אחד מתועב (הטלוויזיה)" ("שובה ישראל", 19.1.98). הרב ערמוני אומר ב"קול הנשמה": "השונאים (התקשורת) הם אלה המפרסמים זימה. שגורמים שבחורי ישראל יפלו בקרבות כי כשהקב"ה רואה ערות דבר במחנה הוא גורם פגעים במחנה. חיילי צה"ל היקרים שנופלים בגבולות זה בגלל שמשדרים את כל עניין הכפירה. בגלל שמשדרים את כל עניין הזימה. זה גורם שיהיה כוח למקטרג לינוק. כשתבינו את זה תבוא הגאולה. תאמינו לי" ("קול הנשמה", 15.1.98).

לעומתה מוצג הרדיו הפיראטי כהיפוכו של דבר: "ערוץ קודש", "תחנה מופלאה שמצליחה לעצבן אפילו את גלי צה"ל ורשת ב" (הרב ערמוני, "קול הנשמה" 15.1.98). נדיה מטר משוכנעת כי "לוא יהודה המכבי היה חי היום, תאמינו לי, רק ערוץ 7 היה נותן לו פתחון פה לגיוס חייליו (ערוץ 7, ..).

שידורי התחנות הפיראטיות שנבדקו בתחקיר שוללים יישום עקרונות של שיוויון, חירות ומתן זכויות לאחר: אם זה הערבי, הנוצרי או הפועל הזר. העמדה כלפי היהודי החילוני, השמאלני או זה שמערכת ערכיו ודעותיו שונה מזאת "שלנו", היא אתנוצנטרית וגזענית. פרופ' הלל וייס מציע בפינתו בערוץ 7 לשלול את זכות ההצבעה מאזרחיה הערביים של המדינה בנושאים מסויימים. "הקול הערבי אסור שייחשב בכנסת בנושאי העם היהודי, כמו חוק השבות, גיור, ערכים וביטחון... הערבים במדינת ישראל יוכלו להצביע לפרלמנט ערבי אזרחי בלבד" (ערוץ 7, 23.12.97). חה"כ בני אלון, מזועזע מביטויי חג הרמדאן המוסלמי "כשמאתיים אלף מוסלמים חוגגים וכובשים את המקום הזה (הר הבית בחג. י.ב.) לא עוברת צמרמורת? והמוסלמים האלה עם הרמדאן שלהם במקום לחוג אותו בצורה של מצווה שוחטים את אחיהם באלג'יריה" (ערוץ 7, 11.1.98). נדיה מטר מנסה להוכיח כי אדריכלי הסכם אוסלו הם משתפי פעולה עם האויב: "מחקרים שונים מוכיחים שאנטיכוס גזר את גזרותיו לאחר שיהודים מתיוונים המליצו לו לעשות כך. רבותי, בעיני, היהודים שיצרו את הגזירות המודרניות - גזירות אוסלו, הם המתיוונים של ימינו" (ערוץ 7, ...). לפי מטר, הממשלה הקודמת "הממשלה האנטי-יהודית של רבין ופרס" רקמה מזימה להיפטר מההתנחלויות במטרה "להרוס את הקשר בין עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל" (ערוץ 7, 18.12.97). ומשה פייגלין מצטט: "שוחר השלום (השמאל. י.ב.) יכול להתקיים רק בסביבה דמוקרטית. הוא טפיל על גבה של החברה שלו, הסומך על אנשים אלטראיסטים יותר ממנו, שיגנו על חייו וחרותו מפני האוייבים החיצוניים השוחרים לטרף מתמיד" (ערוץ 7, 7.1.98).

אם ויכוח אידאולוגי עינייני נסוב לגופם של עיניינים, בשידורים הפיראטיים, כדפוס קבוע, מוסט הויכוח האידאולוגי לגופם של אנשים. דוברי ערוץ 7 גורסים כי ממשלת השמאל לא רק טעתה במהלך אוסלו

אלא שיש להעמיד לדין את ראשיה. "הגיע הזמן להעמיד לדין את שמעון פרס על זה שהזין אותנו במשך שנים במידע כוזב אודות כוונותיו הפייסניות של ערפאת", קוראת נדיה מטר (ערוץ 7, 5.12.97). גם ראשי מדינה זרים משמשים כיעד אישי להתקפות, כמו "יהודי החצר", של המימשל האמריקאי: "דניס רוס, המתאם האמריקאי, הוא יהודי כזה, שמכר את עצמו. הפשיט את בגדיו היהודיים והפך יחד עם אולברייט, מרטין אינדיק, סנדי ברגר ועוד יהודים אחרים - יהודי חצר בחצרו של קלינטון... יהודים המאבדים את זהותם היהודית הם היהודים המסוכנים ביותר" (נדיה מטר, ערוץ 7, ...). רחבעם זאבי, שמתנגד להחלטת קיבוץ יד מרדכי להזמין את ערפאת לבקר במוזיאון השואה בקיבוץ, תוקף את מזכיר הקיבוץ הארצי, נחום וילן, המכונה בפיו: "אבו-וילן" (ערוץ 7, 27.1.98). מהענקת שם ערבי לאישיות ציבורית, בהקשר של העימות הישראלי-פלסטיני, בהקשר השואה, לקהל המאזינים של ערוץ 7 עולה ריח רע של דמגוגיה, פופוליזם ומניפולציה רגשית מסוכנת.

לפי אמנון יצחק, המשדר באופן קבוע בתחנה חרדית בה הוא נוהג לתקוף במלים בוטות את התקשורת הלגיטימית ואת החילונים בכלל, "יש שלי (יחימוביץ') ויש שולי (שולמית אלוני), - שהן שלשולי" ("שובה ישראל, 8.1.98).

האקדמיה והמדעים המדויקים, מדעי הרוח והחברה כמשקפי ערכים חילוניים משמשים אחד מהיעדים המועדפים להתקפות מצד הערוצים החרדיים המזוהים עם ש"ס. "פרופסור חילוני שאומר 'יש לי מערכת ערכים חילוניים', ברור הדבר שאין אבסורד גדול מזה. כי ערכים הם מושרש ערך ומערכת. הרי החילוני אומר במוצהר 'אני יוצא מכל מערכת'. זהה דבר והיפוכו. אור וחושך. אין ערכים חילוניים... החילוני זה אותו מתאבד רוחני, זה אותו אדם שתקוע בין החולי והחולניות..." (אלדד בן מאיר, "רדיו 10", 31.12.97).

הרב יוסף צבי בן פורת, מסביר: "מי שלומד פיזיקה מגן על גבולות המדינה? לעומת זאת, אותו בן ישיבה, שברגע זה קורא פסוק מן התורה, לפי השקפת התורה הוא שומר על המדינה" ("רדיו 10", 12.1.98). גם אמנון יצחק שולל את לימודי החול: "אם לא תהיה לך תעודת בגרות, לא תכנס לגן עדן? הנה לרב שך אין תעודת בגרות. לרב עובדיה יוסף אין תעודת בגרות. הם לא ייכנסו לגן עדן? ישאלו אותם בכניסה: יש לכם בגרות? זו המטרה, שאדם ישיג תעודות?" ("שובה ישראל", 19.1.98).

שידורי התחנות החרדיות המזוהות עם ש"ס משתלבים במגמה הכללית של החזרה בתשובה שמתקיימת בכל העשור האחרון. התופעה כוללת כנסים המוניים של חזרה בתשובה המתקיימים באולמות ספורט ובתי מלון, בחלוקת קלטות אודיו ווידאו ובעידוד מימסדי של התופעה. על-פי עיתון הארץ מראשית העשור מימן משרד הדתות 35 אלף חוזרים בתשובה. התקצוב הישיר, 100 מיליון שקלים בשנה. ("הארץ", 3.3.98). בכל שנה מצטרפים כ- 5,500 תלמידים לישיבות ולאולפנים לחוזרים בתשובה, המסובסדים ע"י המדינה. הצטרפות החוזרים בתשובה למעגל המצביעים של

המפלגות החרדיות, ובעיקר ש"ס, עושים את תחנות הרדיו הפיראטיות המזוהות עימה לכלי מרכזי בעידוד החזרה בתשובה.

ואכן, הטפות לחזרה בתשובה, מהוות נתח משמעותי בשידורי התחנות. הרב ערמוני מציין: "לא הגבולות הבטוחים ולא הפנטומים ולא הפצצות המחוכמות ולא האטום עוזר לנו. מה שעוזר לנו זה רק התורה והמצוות. וגם האויבים שלנו מפחדים. ערפאת מבהל מהחזרה בתשובה הגדולה שקורית בעם ישראל. לפני כמה שבועות הוא אמר שהוא מפחד שעם ישראל רוצה לבנות בחזרה את בית המקדש השלישי. זה מה שהכי מבהיל אותו. ומה שמבהיל את האויבים זה טוב לעם ישראל" ("קול הנשמה", 15.1.98).

לפי ערמוני "בהתבשל הפרי נבקעת הקליפה. גמרנו. כשמתבשל הפרי לא צריך את הקליפה (החילוניים. י.ב.) יותר. היא נבקעת. כשמתבשלים כוחות הקדושה בעם ישראל, תאמינו לי, תבקע הקליפה. לא תהיה קליפה פה. הכל ייעלם. היא לא תעלם בכח. הם יצטרפו אלינו" (שם). "קול הנשמה" מעודד את התורמים לקראת הגאולה הקרובה " בקרוב מאד עומדים להתרחש פלאי פלאות בעם ישראל

תקנון האתיקה של מועצת העיתונות בישראל דורש מן העוסקים במקצוע העיתונות "להגיש לציבור שרות מקצועי, בפרסום מדויק, הוגן ואחראי של ידיעות ודעות, לפעול ביושר, בהגינות וללא מורא, להיות נאמן לאמת, להבחין בין ידיעות לדעות, להגן על פרטיות ושם טוב ולא לפרסם הסתה או עידוד לגזענות או לאפליה". דבר מכל אלה לא מיושם בשידורי הרדיו הפיראטיים. **דוגמאות**

בדצמבר 1997 פרסמה לשכת ראש הממשלה דו"ח מיוחד המתעד למעלה מ- 50 הצהרות אנטישמיות, שנשמעו בשנה החולפת בתקשורת הפלסטינית. הדו"ח המתפרסם על 13 עמודים, נושא את הכותרת "מסע שנאה: אנטישמיות ברשות הפלסטינית מאז הסכם חברון". הדו"ח הציג שש קטגוריות: סטריאוטיפים אנטישמיים קלאסיים, השוואות בין ישראל לנאצים, הכחשת השואה, האשמות משמיצות, דה-לגיטימציה של ישראל והעם היהודי, והקבלה בין הציונות לגזענות. כפי שנמסר, נועד המסמך להמסר ע"י ראש הממשלה, בנימין נתניהו למזכירת המדינה האמריקאית, מדלן אולברייט (**ר' נדב שרגאי, "הארץ", 17.12.97**). (מועצת יש"ע אף פירסמה, ב- 6.1.98, מוסף מיוחד בתשלום, שחולק באמצעות עיתון הארץ, שבו הביאו ביטויים אנטי-ישראליים מן התקשורת הפלסטינית). מסמך זה מעורר תמיהה לנוכח העובדה שתחנות הרדיו הפיראטיות בישראל גופא, עושות שימוש תכוף בביטויים אנטישמיים כלפי יהודים וערבים ובכלל זה השוואתם לנאצים. ראוי לצפות כי ממשלה כה רגישה לשימוש במסרים פסולים בתקשורת הפלסטינית תבחן קודם לכל, את המסרים המשודרים מתחנות הרדיו שבתחומה.

בניגוד לשידור הממלכתי ולתחנות הרדיו האזוריות הכפופים לחוק ולפיקוח ציבורי ומקצועי פועלות התחנות הפיראטיות ללא כל ביקורת ציבורית, מקצועית או אתית. הסכנה בהפצה רחבה של תכנים אנטי-דמוקרטיים והתקפות כנגד מוסדות הדמוקרטיה, מערכות הממשל וסקטורים נרחבים בציבור רבה יותר בקונטקסט של משבר חברתי, אלימות ומתחים פנימיים מהסוג המאפיין כיום את החברה הישראלית.

תחנות השידור הפיראטיות משמשות, במידה מסוימת, "מובלעות תרבותיות", כהגדרת פרופ' עמונאל סיוון (ר' עמונאל סיוון, "תרבות המובלעת", כתב העת "אלפיים", גיליון 4, 1991). ברדיו הפיראטי, המיועד מטבעו לשמש כתקשורת פנים-קהילתית לסקטורים מוגדרים, כללי המשחק של התקשורת הרגילה (הצורך לנסח טיעונים רציונליים, הצורך להציג דעות שונות משלך, מתן זכות תגובה ואיזון בנושאים שנויים במחלוקת) אינם קיימים. הצורך להתגבש, לשמור ולחזק את הזהות הקבוצתית דורש לבנות את זהותו שלו כעליונה מבחינה מוסרית לשאר החברה - לפיכך חייבים להדגיש את נחיתותם המוסרית של האחרים. העיסוק בקבוצת ההתייחסות המצומצמת מוביל להתקפות חריפות כלפי האחר. השלהוב העצמי של היצרים יוצר סחרור של התלהמות, תוך סימביוזה של מראיינים ומראיינים, ומוביל לפריקת הזעם כלפי האחר.

שדירני הערוצים הפיראטיים מסתמכים, לעתים קרובות, על עקרונות הדמוקרטיה, בבואם להצדיק את פעילותם הבלתי חוקית. בחומר ההסבר שמעביר ערוץ 7 באינטרנט נאמר בין השאר: "רוב זמן השידורים, הן של חדשות והן של תכניות, מנוהל למעשה ע"י הממשלה או באי כוחה. כדי להגן על הדמוקרטיה הישראלית יש להרשות התפתחות של פלורליזם אמיתי של תדרי השידור. תנו לנו לפתוח כמה מיקרופונים שרק ניתן". בה בשעה משדרים הערוצים הפיראטיים מסרים אנטי-דמוקרטיים חריפים ואף קוראים לביטולה של הדמוקרטיה הפלורליסטית. לא פעם, כוללים תכני השידור אף קריאות גלויות להפרת חוק.

התקשורת הפנים-קהילתית המגולמת בשידור הפיראטי, מקיימת שלושה תנאים לאפקטיביות של מסרים תעמולתיים (כפי שהציגו כבר לפני 50 שנה חוקרי התקשורת לזרספלד ומרטון): למסרים יש מונופול בתוך הקהילה - שעיקרה אוכלוסיה חרדית, סקטור שחשוף פחות לתקשורת הרגילה, הנותנת ביטוי גם לאידיאולוגיות אחרות. הם מתעלים ערכים בסיסיים קיימים, אך לא משנים אותם. ההאזנה לתכנים היא לעתים בצוותא והשפעתם צוברת תאוצה בדיונים בתוך הקהילה (בבתי הכנסת, למשל). בנוסף לכך, חשים אנשי הערוצים הפיראטיים המשדרים לקהילותיהם "בביתם" ולכן אין להם מורא משום סנקציה על שידורי הסתה, או גזענות כלפי קבוצות אתניות שהם "לא משלנו".

בהעדר חשיפה מאזנת לתקשורת אחרת נוהג השידור הפיראטי, האידיאולוגי, לטפח ולהטיף ל"אמת" אחת. סוג זה של השידור הפיראטי אינו מנסה לשקף את השונה והמגוון, לעורר ויכוח פתוח או לגלות

פתיחות לביקורת. למרות השימוש במושגים דמוקרטיים להצדקת עצם קיומם, רק לעתים רחוקות ניתן לגלות שיח דמוקרטי אמיתי בשידור הפיראטי.

דווקא תחנות הרדיו החוקיות, המכונות תדיר "תקשורת עוינת", כפופות ופועלות במסגרת כללי אתיקה מקצועיים ובהתאם לאינטרסים המקצועיים. תחנות הרדיו האזוריות, כמו ערוצי הרדיו של רשות השידור, נתונות לפיקוח ובקרה ציבוריים, כך שלמעשה כל אזרח יכול להתלונן בפני הגופים המבקרים ותלונתו תטופל. בעקבות "פרשת משעל" בירדן, לדוגמא, התלונן חה"כ חנן פורת בפני מועצת העיתונות על דיווח מגמתי ולא מאוזן, לכאורה, של כתבת "קול ישראל", כרמלה מנשה בפרשה (התלונה נבדקה ונדחתה, לבסוף). חה"כ פורת לא היה יכול למצוא גוף מבקר של תחנת רדיו פיראטית לו היה מבקש להתלונן על סילוף אמת או שידור מידע מוטעה מצידה. בסמכותם של הגורמים המבקרים (ברשות השידור?), נציב תלונות הציבור, עפ"י חוק הרשות השנייה, מועצת העיתונות) להרשיע כתבים, שנמצאו אשמים בעבירה אתית ולהעניש אותם (לפרט...). לא כך בשידור הפיראטי, הנעדר כל פיקוח ציבורי ואשר אינו חייב בדיון וחשבון לאיש. (להוסיף תגובת הפרקליטות לשאלות על מעקב אחר התכנים)

סיכום - מסקנות והמלצות:

- סיכום המעמד החוקי וההיבט התוכני (חלק מהטקסטים התוכניים מעוררים שאלות משפטיות, אך נמנעו מלהיכנס לתחום זה והסתפקנו בהעברת הנתונים המשודרים שאספנו לידי הפרקליטות) שבשידורי התחנות.

- שני עקרונות יסוד עומדים בבסיס פעילותה של התקשורת האלקטרונית בחברה הדמוקרטית הפלורליסטית והם חופש הביטוי וההגנה על האינטרסים של הציבור. חופש הביטוי הוא ערך יחסי ולא מוחלט ויש לשקול את שני אינטרסים אלה אחד כנגד השני כאשר דנים בתכני השידור ברדיו הפיראטי.

- מסרים פסולים וביטויים אנטי-דמוקרטיים ניתן למצוא גם בשידורי הרדיו של קול ישראל ותחנות הרדיו האזוריות, אך אלה כפופות לכללים מקצועיים ולתקנוני אתיקה מחייבים. הפיקוח הציבורי עליהן מאפשר לכל אדם במדינה לפנות אל הגורמים המבקרים בתלונה ואלה

- בניגוד לעיתונים אידיאולוגיים (כגון: "המודיע", "הצופה", "מקור ראשון", "דבר", עד לסגירתו, ועוד), התקשורת הרדיופונית היא מטבעה מדיום חודרני ביותר, אשר פולש למעשה לפרטיותו של כל תושב במדינה. מאמר או ידיעה בעיתון לא יגיעו לידיעתו של איש ללא הסכמתו ובחירתו של האיש לנקוט בפעולה האקטיבית של רכישת עיתון וקריאה בו. האזנה לרדיו היא פעולה סבילה, שהציבור הרחב חשוף לה גם שלא ברצונו, כמו בעת נסיעה באוטובוס או במונית, במכולת ולמעשה כמעט בכל מקום

ציבורי. החשיפה לתכנים המשודרים ברדיו עצומה ובעלת השפעה רחבה. בעתות בחירות, למשל, ניתן לעשות שימוש רחב בשידור הפיראטי ולהעניק בכך יתרון ניכר למחנה הפוליטי עליו נמנים בעלי תחנות הרדיו. כך כבר נעשה במערכת הבחירות ב – 1996.

- כל עוד לא תתקבל החלטה גורפת, בדרג הממשלתי העליון, על חיסולה של תופעת הרדיו הפיראטי, לא יהיה בצעדים ספורדיים, נגד תחנה זו או אחרת, כדי להביא לסילוקו של הרדיו הפיראטי מנוף השידור בישראל. החלטה כזאת תחייב התגברות על מכשולים פוליטיים והקצאת משאבים גדולה יותר למנגנוני הפיקוח, האכיפה ותאום ביניהם. גם על רשויות המשפט לשנות את מדיניותן ולהחמיר עם עברייני הרדיו הפיראטי.

- ערוץ 7 מהווה סמן חשוב. הפעילות הלא מופרעת שלו מעבירה מסר כפול: לרשויות החוק מצד אחד, ולבעלי התחנות הפיראטיות מצד שני. שכן, כל עוד מותרת פעילותה של תחנה לא חוקית אחת, אין מקום ו/או הצדקה לנקוט צעדי ענישה וסגירה כלפי תחנות לא חוקיות אחרות. אחת מהשניים: יש לסגור את התחנה או לאפשר לה להתמודד במרכז של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו...

- הציבור "צמא" לערוצי רדיו נוספים, אלטרנטיביים, והביקוש אליהם הוא שתרום ליצירתם. על המחוקק לדאוג להתאמה בין הצרכים והמסגרות החוקיות. רק התאמה כזאת תמנע גידולי פרא, כמו התחנות הפיראטיות. בעקבות הקמת הרדיו האזורי נותרו אזורים בארץ וסקטורים גדולים ללא תחנות רדיו או עם תחנה אזורית אחת בלבד. כדי לאפשר פלורליזם תקשורתי ותחושת שייכות יש לקיים מכרז למתן זיכיונות לתחנות רדיו אזוריות נוספות, בכללן דתיות, שיהיו כפופות לפיקוח לפי נהלי הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה.

- יש לקבל את הצעת החוק האוסרת על פרסום ברדיו הפיראטי.

סיכום פעילות קשב בנושא הרדיו הפיראטי בשנים 2000-2001:

מאז פרסומו של דו"ח קשב בנושא הרדיו הפיראטי באפריל 1998, לא חל שיפור מהותי במדיניות אכיפת החוק כלפי תחנות רדיו לא חוקיות. מנגד, התחזקו מאמצי הפטרוניס הפוליטיים של התחנות להכשירן באמצעות חקיקה חפזה שתשאירן מחוץ למסגרות הפיקוח הרגילות. שיאו של התהליך היה בשלהי כהונתה של ממשלת נתניהו, בהעברת חקיקה המכשירה תחנות לא חוקיות המשדרות בכל הארץ למעלה מחמש שנים וזאת בניגוד לחוות דעת מפורשת של היועץ המשפטי לממשלה. תהליך החקיקה לא הסתיים לפני הבחירות, אך עם כינונה של הממשלה החדשה (ממשלת ברק) נמשכו המאמצים למצוא פתרון חוקי שיאפשר את שידורי התחנות הפיראטיות. ועדה בינמשרדית, בראשות שר המשפטים יוסי ביילין, לא הצליחה למצוא את הנוסחה המתאימה להכשרת התחנות, בין השאר משום שפטרוני התחנות של ש"ס סרבו לכל מתכונת שלא תותיר את התחנות של ש"ס מחוץ לכל

מסגרות הפיקוח החלות על גופי השידור האחרים.

במהלך כהונתה של ממשלת ברק פעל קשב לשינוי המדיניות הלא נאותה של גורמי אכיפת החוק והממונים עליהם כלפי התחנות הפיראטיות באמצעות מעקב שוטף, לחץ על מקבלי ההחלטות, עבודת לובי ופעילות משפטית. נציגי קשב (יזהר באר וד"ר יובל קרניאל) נפגשו עם שר המשפטים יוסי ביילין, שעמד בראש הועדה הבינמשרדית שנועדה לקדם את החקיקה להכשרה מהירה של הערוצים הפוליטיים והציגו בפניו חומר מנומק על הבעייתיות שבהכשרה מהירה ולא שוויונית של תחנות פוליטיות. מנכ"ל קשב, יזהר באר, העיד במשפט הפילי המתנהל בבית משפט השלום בירושלים נגד ערוץ 7 - לאחר שהפרקליטות נאלצה, לבסוף, להגיש כתב אישום נגד התחנה בעקבות עתירה, שהוגשה לבג"צ.

גם במערכות הבחירות ב- 1999 וב- 2001 ניהלו תחנות הרדיו הפיראטיות של ש"ס וערוץ 7, תעמולה גורפת, בלתי מוגבלת ובלתי חוקית לטובת מועמדי הימין בבחירות. במהלך מערכת הבחירות האחרונה הגיש קשב 3 עתירות לועדת הבחירות המרכזית בנוגע לשידורי תעמולת בחירות אסורה. בעקבות עתירות הורה יו"ר ועדת הבחירות המרכזית למשטרה להפסיק את שידוריהן של שש תחנות רדיו פיראטיות. יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, השופט מישאל חשין, קיבל החלטות שיש להן משמעות רבה על מדיניות הפרקליטות בנושא אכיפת החוק על תחנות רדיו פיראטיות. מפאת חשיבותן נביא כמה ציטוטים מתוך ההחלטות:

" העותרת שלפני, עמותת 'קשב - מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל', מציגה עצמה בעתירה כעמותה ציבורית ועצמאית שאינה קשורה לגופים פוליטיים בארץ ואשר פועלה הוא הגנה על ערכי הדמוקרטיה בישראל. בהיותה חרדה לאימים על הדמוקרטיה בישראל - כך טוענת היא - ובהיותה מודאגת מן המשמעות ומן ההשפעה שיש לשידורי 'תחנות רדיו פיראטיות פוליטיות' - בעיקר בתקופת בחירות - פונה היא בעתירתה הנוכחית בבקשה כי אוציא צו "להפסקה מיידית של שידורים פיראטיים פוליטיים בתקופת הבחירות..."

"עיינתי בתכתוב שהעותרת צירפה לעתירתה והגעתי לכלל מסקנה ברורה וחד משמעית, בלא ניד פיקפוק, כי השידורים בערוץ 7 - למען הזהירות אוסיף: החלק הארי של השידורים - תעמולת בחירות הם במלוא משמעותו של המושג תעמולת בחירות. להדגמת הדברים שקלתי בדעתי בתחילה להביא מספר מובאות מתוך התכתוב, אך משביקשתי לבור לי מובאה פלונית מייד קפצו פסוקים אחרים וביקשו לעבור על פניה כדי שדווקא הם יזכו, יעלו בדרגה והיו למובאות. אכן השידורים טובלים בתעמולת בחירות עד לשפתם, וממילא נתקשיתי להעדיף מובאה אחת על חברתה. וכך, כדי שלא להאדיר מובאות אחדות וכדי שלא לבייש מובאות אחרות, אמרתי אל ליבי - אביא את התכתוב במלואו והקורא בו יידע ויבין וישפוט. אני מצרף אפוא להחלטתי - במלואו - את התכתוב שהעותרת

צירפה לעתירתה (תשעה עמודים), וידברו הדברים בעד עצמם בלא שיטל עליי לפרשם ולדבר בשמם...

"כללם של דברים: ערוץ 7 רווי בשידורי תעמולת בחירות האסורים על-פי חוק, ותלונתה של העותרת תלונה מוצדקת היא בעליל... הגעתי לכלל מסקנה כי יש להיעתר לעתירת העותרת (בחלקה) ולהוציא צו מניעה נגד שידורי תעמולת הבחירות בערוץ 7...". (מתוך החלטת השופט מישאל חשין, מיום 26.1.2001, בעתירת קשב נגד שידורי תעמולת בחירות אסורים בערוץ 7).

ובעניין תחנות הרדיו של ש"ס, קבע השופט חשין, בין השאר:

"... על יסוד הראיות שהוצגו לפני אני קובע שיש חשש ממשי שהמשיבות תערבנה עצמן במערכת הבחירות על דרך של תעמולת בחירות אסורה והירתמות לעזרת המועמד אריאל שרון ביום הבחירות ... בנסיבות הזמן והמקום אינני רואה מנוס מהוצאתו של צו מניעה, שאם אסרב לבקשת העותרים, ובתתי דעתי לאשר היה בבחירות שהיו ביום 17.5.99 (בהסתמך על ראיות שסיפק קשב לשופט חשין על התגייסות של 'ערוצי הקודש' לטובת מועמד הליכוד בבחירות הקודמות), כי אז, אם לא איעתר לעתירה יכול שייגרם נזק שאינו ניתן לתיקון. אני מחליט אפוא להוציא צו מניעה כנגד תחנות רדיו אלה...

"... דבר אחרון. מתגובתה של המדינה למדתי כי מבקשת היא להעמיד עצמה במצב של מעין שופט בין העותרים לבין המשיבות, ומבקשת היא להשיא עצה ליו"ר ועדת הבחירות מה יעשה ומה לא יעשה. לעניין זה ביקשתי להעיר, כי לא זה מעמד המדינה, לדעתי. המדינה חייב שיהא לה אינטרס ישיר ומידי בשמירת החוק ובאי קיומה של תעמולת בחירות אסורה. ואם על דרך הכלל נושא תעמולת הבחירות הינו עניין שבין המפלגות, ביניהן לבין עצמן, והמדינה אינה אלא בבחינת משקיף מן הצד, הנה לעניין תחנות רדיו - סבורני שהמדינה חייבת לערב עצמה ביתר תוקף וביתר עמקות בנושא תעמולת בחירות הנעשית בידי המשיבות והן תחנות רדיו שאין עליהן לא פיקוח ולא בקרה ציבוריים מכל סוג או מין שהם... אבקש אפוא מן המדינה כי תשתף פעולה לשמירת החוק ולאכיפתו". (מתוך החלטת השופט מישאל חשין מיום 31.1.2001, בעתירת קשב נגד שידורי תעמולת בחירות אסורים בערוצים הפיראטיים של ש"ס).

העתירות נדונו בוועדת הבחירות המרכזית בהרחבה והניבו כמה החלטות תקדימיות, שאילצו את פטרוני הערוצים הפיראטיים, בפעם הראשונה, לכופ את ראשם בפני החוק, ולא להפך (כפי שקורה בד"כ).

ביום 4.2.2001, לאחר שקשב פנה ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית בעתירה נוספת בטענה שערוצי ש"ס ממשיכים לשדר תעמולה אסורה, ולאחר שאיים לעצור את ראשי הערוצים, אילץ השופט חשין

את ש"ס ואת הרב יוסף להוציא הצהרה בשמו של הרב האוסרת להמשיך ולשדר שידורי תעמולה ולהשתמש ב"ערוצי הקודש" לארגון והמרצת בוחרים.

ההודעה שפורסמה בשמו של הרב עובדיה יוסף ובקולו של ראש ש"ס, אלי ישי, נוסחה כדלקמן:

"עפ"י הוראת יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, האוסרת תעמולת בחירות ברדיו, קורא מר"ן הראשל"צ הרב עובדיה יוסף שליט"א להישמר מכל תעמולת בחירות שהיא בערוצי הקודש ולפעול עפ"י ההוראות וחוקי התעמולה עד ליום הבחירות ביום ג' בלילה. כמו כן, יימנעו 'ערוצי הקודש' ממעורבות כלשהי ביום הבחירות, במישרין או בעקיפין, על ידי קריאת מצביעים לבוא אל הקלפי או בכל דרך אחרת".

החלטות אלה אילצו את המדינה, בפעם הראשונה לשנות את המדיניות הפסיבית כלפי תופעת תחנות הרדיו הבלתי חוקיות. מדיניות זו התאפיינה בהתעלמות מתמשכת מתופעת השידור הפיראטי האידאולוגי - מפלגתי, שיש בה היבטים של הפרת חוק, ופגיעה בסטנדרטים הציבוריים הבסיסיים ביותר ובנורמות השלטוניות היסודיות של מדינה דמוקרטית. בעת בחירות יש לשידור הפיראטי משמעות חמורה יתרה מעצם הפגיעה בעקרון השוויון בפני החוק ובטוהר הבחירות. הרעיון של התעלמות מהתופעה של תחנות רדיו לא חוקיות שפועלות מטעמן של מפלגות להשגת הישגים אלקטוראליים, בניגוד לחוק, ובניגוד לעקרון השוויון, הוא מקומם ובלתי נסבל.

פעילות קשב בעת הבחירות תרמה תרומה משמעותית לחיזוק שלטון החוק והדמוקרטיה, אך לא היה בה די. למרות ההישגים שהושגו בשנה האחרונה במאבק בשידור הפיראטי המאבק לא תם. מאחר והניסיונות הנמשכים להכשיר את הערוצים נעשים בדרכים שאינן עולות בקנה אחד עם עקרונות השוויון בפני החוק והנורמות הציבוריות החלות על גופי שידור אחרים, ימשיך קשב את המאבק בניסיונות פסולים אלה גם בעתיד.

מאז פרסומו של דו"ח קשב בנושא הרדיו הפיראטי באפריל 1998, חל אמנם שיפור במדיניות אכיפת החוק כלפי תחנות רדיו לא חוקיות, אך גם התחזקו מאמצי הפטרונים הפוליטיים של התחנות להכשירן באמצעות חקיקה חפזה שתשאירן מחוץ למסגרות הפיקוח הרגילות. שיאו של התהליך היה בהעברת חקיקה המכשירה תחנות לא חוקיות המשדרות בכל הארץ למעלה מחמש שנים וזאת בניגוד לחוות דעת מפורשת של היועץ המשפטי לממשלה. שיאים של מופעים השמים ללעג ולקלס את הדמוקרטיה, על רוחה ועל לשונה, נירשמו ערב בחירות 99, וערב הבחירות האחרונות, כאשר ערוץ 7, ותחנות הרדיו הפיראטי של ש"ס התגייסו תעמולתית ולוגיסטית לטובת מועמדי הימין.

בהעדרם הבולט של "שומרי חותם" אחרים של הדמוקרטיה בהקשר זה, הגישה קשב לוועדת הבחירות המרכזית עתירות נגד שידורי התעמולה של הרדיו הפיראטי. העתירות ניתקבלו ע"י ראשי וועדת הבחירות, -השופט מצא בבחירות 99, והשופט חשין ערב הבחירות האחרונות.

ארגון קשב קורא לרשויות החוק והמימשל של מדינת ישראל לגבש מדיניות ברורה וחד משמעית שתביא לסילוק תופעת הרדיו הפיראטי מהנוף הציבורי. החלטה כזאת תחייב התגברות על מכשולים פוליטיים והקצאת משאבים גדולה יותר למנגנוני הפיקוח, האכיפה והתאום ביניהם. גם מערכת המשפט חייבת לשנות את מדיניותה ולהחמיר עם עברייני הרדיו הפיראטי. כל עוד לא תתקבל החלטה חד משמעית, בדרג הממשלתי העליון, על חיסולה של תופעת הרדיו הפיראטי, לא יהיה בצעדים ספורדיים, נגד תחנה זו או אחרת, כדי להביא לסילוקו של הרדיו הפיראטי מנוף השידור בישראל.

-ערוץ 7 מהווה סמן חשוב לכל העוסקים בנושא. הפעילות הלא מופרעת שלו, בגיבוי ראש הממשלה ושרת התקשורת, מעבירה מסר כפול: לרשויות החוק מצד אחד, ולבעלי התחנות הפיראטיות מצד שני. שכן, כל עוד מותרת פעילותה של תחנה לא חוקית אחת, אין מקום ו/או הצדקה לנקוט צעדי ענישה וסגירה כלפי תחנות לא חוקיות אחרות. פעולות אכיפה לסגירת תחנות רדיו פיראטיות אחרות בשעה שרשויות החוק נמנעות מכל פעולה כלפי ערוץ 7 משמעותה אפליה קשה על רקע פוליטי. יש לסגור את התחנה לאלתר ולאפשר לה להתמודד במרכז של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו בכפוף לתנאים המחייבים כל בעל זיכיון שידור. הכשרת הערוץ כתחנה "חוקית" באמצעות חקיקה מזורזת, ללא הכפפתה לקריטריונים שיויוניים לפיהן פועלות כל התחנות האזוריות היא צעד פסול, לא תקין ולא חוקי.

הציבור "צמא" לערוצי רדיו נוספים, אלטרנטיביים, והביקוש אליהם הוא שתרם ליצירתם. על המחוקק לדאוג להתאמה בין הצרכים והמסגרות החוקיות. רק התאמה כזאת תמנע גידולי פרא, כמו התחנות הפיראטיות. בעקבות הקמת הרדיו האזורי נותרו אזורים בארץ וסקטורים גדולים ללא תחנות רדיו או עם תחנה אזורית אחת בלבד. כדי לאפשר פלורליזם תקשורתי ותחושת שייכות יש לקיים מכרז למתן זיכיונות לתחנות רדיו אזוריות או ארציות נוספות, בכללן דתיות, או אפילו אידאולוגיות, שיהיו כפופות לפיקוח ציבורי מתאים, שיעניק את מירב חופש הביטוי. ניתן וצריך, לדעתנו, ליישם מדיניות של "שמיים פתוחים" וריבוי אמצעי תקשורת גם במסגרת ספקטרום התדרים הקיים. יישום מדיניות כזאת חייב להתבצע כפוף לתנאי יסוד מחייבים:

פעילות תחנות רדיו תותר רק במסגרת החוק ועקרונות השוויון בפני החוק, לאחר הקצאה חוקית של תדרי שידור.

חופש הביטוי בשידורי הרדיו לא ייפגע, בכפוף לשמירת מגבלות חוקיות ואתיות, כמו, איסור על הוצאת לשון הרע, איסור על שידור דברי הסתה והמרדה וכיוצא"ב. לא תנוהל תעמולת בחירות אסורה בתחנות הרדיו.

כל התחנות יוכפפו לכללים אתיים ומקצועיים שיונהגו בכל התקשורת האלקטרונית, לרבות כללים הנוגעים לבעלות צולבת על אמצעי תקשורת. ייושם העיקרון של שקיפות בניהול, בעריכה ובבעלות של תחנות הרדיו. אי-אפליה בתשלומי מסים ואגרות לרבות דמי הזיכיון, אגרת תדרים, אגרות ומיסים ארציים ומקומיים.

בטווח המידי, יש לצפות כי הנבחרים ואנשי הציבור יתחייבו באופן פומבי לא לשתף פעולה, לא להתראיין ולא להשתתף בשידורי רדיו פיראטיים. על רשויות המס לא להכיר בהוצאות של מפרסמים בתחנות רדיו פיראטיות. אם יש צורך בחקיקה מיוחדת בנושא יש לקבלה בהקדם.